

सर्वोत्कृष्ट संस्थेसाठी कॉमनवेल्थ ऑफ लर्निंगच्या आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता पुरस्काराने दोन वेळा सन्मानित
मनुष्यबळ विकास मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे 'स्वच्छ कॅम्पस रॅकिंग २०१९' मानांकन प्राप्त

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

(नॅक मानांकित 'अ' श्रेणी)

'ज्ञानगंगोत्री', गोवर्धन, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक - ४२२ २२२

www.ycmou.ac.in

ग्रामीण विकास व उद्योजकता विद्याशाखा

ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम (C133)

माहितीपुस्तिका

शैक्षणिक वर्ष - २०२५-२६

अनुक्रमणिका

१. विद्यापीठाचा परिचय
 - १.१ मुक्त विद्यापीठाची उद्दिष्टे
२. विद्याशाखेचा परिचय
 - २.१ विद्याशाखेची उद्दिष्टे
 - २.२ विद्याशाखेची ठळक वैशिष्ट्ये
३. शिक्षणक्रमाविषयी
 - ३.१ शिक्षणक्रम संरचना
 - ३.२ शिक्षणक्रमाची उद्दिष्टे आणि निष्पत्ती
४. अध्ययन पद्धती
 - ४.१ श्रेयांक
५. अभ्यासक्रम संरचना
 - ५.१ अभ्यासक्रम (प्रवेश पात्रता, कालावधी, माध्यम, शिक्षणक्रम शुल्क)
 - ५.२ मूल्यमापन प्रक्रिया
६. नोंदणी प्रक्रिया
७. Academic Bank Credits ID तयार करण्याविषयी सूचना
८. विभागीय केंद्रे
९. विशेष सूचना/ संपर्कासाठी
१०. विद्यार्थी सहाय्यता केंद्र (अभ्यासकेंद्र) यादी
११. परिशिष्टे

परिशिष्ट १: उमेदवार / विद्यार्थी करारनामा

परिशिष्ट २: गरीब विद्यार्थी सहाय्य योजना नियमावली

परिशिष्ट ३: विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे (युजीसी) मान्यता पत्र (२००४)

परिशिष्ट ४: मुक्त विद्यापीठाच्या पदव्या व पदविकाना समकक्षता व शासनमान्यता या संदर्भातील महाराष्ट्र

शासनाचा शासन निर्णय

परिशिष्ट ५: पूर्व तयारी नंतर पदवी प्राप्त केल्यास १०वी / १२ वी समकक्षतेबाबतचा शासन निर्णय

परिशिष्ट ६: एकापेक्षा अधिक शिक्षणक्रमांना प्रवेश घेता येण्याबाबतचे दूरशिक्षण मंडळाचे ज्ञापन

परिशिष्ट ७: विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे (युजीसीचे) 12-B मान्यता पत्र

परिशिष्ट ८ : विद्यार्थी सहाय्यता आणि विद्यार्थी कल्याण योजना

परिशिष्ट ९ : संपर्कसत्र आराखडा

परिशिष्ट 10 : अंतिमपरीक्षा : प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

विद्यापीठ गीत

एक प्रतिज्ञा असे आमुची ज्ञानाची साधना ।

चिरंतन ज्ञानाची साधना ।

ज्ञान हेच संजीवन साऱ्या जगताच्या जीवना ॥ धृ ॥

ज्योत जागवू सुजाणतेची सकलांच्या अंतरी ।

तीच निवारील पटल तमाचे प्रभात सूर्यापरी ।

ज्ञानच देउळ, ज्ञानच दैवत, प्रगतीच्या पूजना ॥ १ ॥

नव्या युगाचा नव्या जगाचा ज्ञान धर्म आहे ।

त्यातच अमुच्या उजळ उद्याचे आश्वासन राहे ।

मुक्त करिल तो परंपरेच्या बंदिघरातुन मना ॥ २ ॥

हाच मंत्र नेईल आम्हाला दिव्य भविष्याकडे ।

न्यायनीतीचे पाऊल जिथे भेदाशी ना अडे ।

जे जे मंगल पावन त्याची जेथे आराधना ॥ ३ ॥

कुसुमाग्रज

निर्मिती

प्रा. कैलास मोरे (प्रोफेसर ऑफ प्राक्टिस)

संचालक, ग्रामीण विकास आणि उद्योजगता विद्याशाखा,

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक - ४२२२२२

२०२५ यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

- प्रथम प्रकाशन: जून, २०२५
- अक्षरजुळणी : ग्रामीण विकास आणि उद्योजगता विद्याशाखा
- प्रकाशक: दिलीप भरड, कुलसचिव, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक - ४२२ २२२

१. विद्यापीठाचा परिचय

‘मुक्त विद्यापीठ’ ही संकल्पना नवी असून जगभरात तिचा सर्वत्र स्वीकार झाला आहे. विविध कारणांमुळे अनेकांना शिक्षण अर्धवट सोडावे लागते. ग्रामीण भागांना शैक्षणिक सुविधांचा अभाव असल्यामुळे, तसेच नोकरी - व्यवसायांमुळे पुढील शिक्षण घेण्याची इच्छा असूनही ज्यांना शिक्षणापासून वंचित राहावे लागते, त्यांना उच्च शिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देण्याच्या ध्येयाने मुक्त विद्यापीठे कार्यरत झाली आहेत. सन १९६९ मध्ये जगातील पहिले मुक्त विद्यापीठ इंग्लंडमध्ये स्थापन झाले. त्या पाठोपाठ चीन, जपान, कॅनडा, थायलंड, श्रीलंका, पाकिस्तान, बांगलादेश अशा अनेक देशांमध्ये मुक्त विद्यापीठे स्थापन झाली असून याद्वारे विविध शिक्षणक्रमांच्या संधी समाजातील इच्छुकांना दिल्या जात आहेत. भारतात १९८२ मध्ये हैद्राबाद (आंध्रप्रदेश) येथे पहिले मुक्त विद्यापीठ स्थापन झाले. सन १९८५ मध्ये केंद्र सरकारने राष्ट्रीय पातळीवर ‘इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठ’ दिल्ली येथे स्थापन केले. त्यानंतर राजस्थान, बिहार, महाराष्ट्र, मध्य प्रदेश, गुजरात, कर्नाटक, पश्चिम बंगाल, उत्तरप्रदेश, तामिळनाडू, छत्तीसगढ, आसाम, उत्तराखंड, ओरिसा, पंजाब, केरळ या राज्यांत मुक्त विद्यापीठे कार्यरत झाली आहेत.

महाराष्ट्राला सामाजिक, शैक्षणिक परिवर्तन घडवणाऱ्या विचारवंतांची परंपरा लाभलेली आहे. महात्मा ज्योतिबा फुले, क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, डॉ. पंजाबराव देशमुख, कर्मवीर भाऊराव पाटील, स्वामी रामानंद तीर्थ यांनी शिक्षणासाठी अमूल्य योगदान दिले आहे. त्यांचा वारसा घेऊन खेड्यापाड्यापर्यंत उच्च शिक्षण पोहोचवण्याच्या उद्देशाने महाराष्ट्रातल्या इतर विद्यापीठांप्रमाणेच दि. १ जुलै १९८९ रोजी महाराष्ट्र शासन विधिमंडळाच्या ठराव क्रमांक २०/१९८९ अन्वये मुक्त विद्यापीठाची स्थापना करण्यात आली. आधुनिक महाराष्ट्राचे जनक यशवंतराव चव्हाण यांचे नाव या विद्यापीठास देण्यात आले आहे. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ हे भारतातले पाचवे आणि महाराष्ट्रातले पहिले मुक्त विद्यापीठ आहे. विद्यापीठाचे मुख्यालय नाशिक येथे असून संपूर्ण महाराष्ट्र राज्य हे या विद्यापीठाचे कार्यक्षेत्र आहे. विद्यापीठाच्या ८ विभागीय केंद्रांच्या माध्यमातून संपूर्ण महाराष्ट्रभरातील २४०० पेक्षा अधिक विद्यार्थी सहाय्यता केंद्र जोडलेली आहेत.

विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या (यूजीसी) कायदा कलम १२ (ब) अन्वये यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाला मान्यता प्राप्त झाली आहे. त्यानुसार महाराष्ट्र राज्य विधिमंडळ आणि विद्यापीठ अनुदान आयोग यांनी विद्यापीठास प्रमाणपत्र, पदविका, पदवी, पदव्युत्तर पदवी तसेच संशोधन शिक्षणक्रम राबविण्यास अनुमती दिलेली आहे. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अनेक नामांकित राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय शैक्षणिक संस्थांचे सदस्य आहे. विद्यापीठाला सर्वोत्कृष्ट संस्थेसाठी कॉमनवेल्थ ऑफ लर्निंगच्या आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता पुरस्काराने दोनवेळा सन्मानित करण्यात आले आहे. तसेच नुकतीच नॅ कमानांकित ‘अ’ श्रेणी प्राप्त झाली आहे.

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ देशातील सर्व मान्यताप्राप्त विद्यापीठांशी समकक्ष आहे. महाराष्ट्र शासन व शासनाच्या मान्यताप्राप्त असलेल्या सर्व सरकारी, निमसरकारी, खाजगी संस्था, विविध मंडळे इत्यादींमधील नोकऱ्यांसाठी, नोकरीत बढती मिळण्याकरिता तसेच पुढील शिक्षणासाठी या विद्यापीठाच्या पदव्या इतर विद्यापीठांच्या पदव्यांप्रमाणेच समकक्ष आहेत. महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा आयोगाने त्यांच्या परीक्षांसाठी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे विद्यार्थी पात्र

असल्याचे यापूर्वीच घोषित केले आहे. आजपर्यंत विद्यापीठाचे अनेक विद्यार्थी केंद्रीय तथा राज्य लोकसेवा आयोगाच्या विविध स्पर्धा परीक्षा उत्तीर्ण झाले आहेत.

राष्ट्राच्या व राज्याच्या विकास आराखड्यांशी समन्वय साधून, आपल्या विकासविषयक गरजांना अनुरूप विविध शिक्षणक्रम उपलब्ध करून देणे हे मुक्त विद्यापीठांचे ध्येय आहे. तसेच बदलते तंत्रज्ञान व त्या अनुषंगाने बदलणाऱ्या जीवनप्रणालीशी समायोजन साधण्याकरिता समाजाला ज्ञानात्मक आधार पुरविणारे शिक्षणक्रम विकसित करण्यावर मुक्त शिक्षणपद्धतीचा भर आहे. त्यामुळे 'आयुष्यभरासाठी शिक्षण', 'काम करता-करता शिक्षण', 'नोकरी व्यवसायाला आधारभूत ठरणारे कौशल्याधिष्ठित शिक्षण' ह्या संकल्पना प्रत्यक्षात आणून अध्ययनशील समाजाच्या जडणघडणीत विद्यापीठ सहभागी आहे. 'ज्ञानगंगा घोरोघरी' विद्यापीठाचे ब्रीदवाक्य असून 'लोकविद्यापीठ' होण्याकडे वाटचाल करीत आहे. समाजाच्या तळागाळातील सर्वांपर्यंत गरजेनुसार शिक्षण पोहोचविणे विद्यापीठाचे उद्दिष्ट आहे. मुख्यालय, विभागीय केंद्रे, जिल्हा केंद्रे, अभ्यासकेंद्रे, कार्यस्थळ यांच्यामार्फत विद्यापीठाचे विविध शिक्षणक्रम ग्रामीण, शहरी तसेच आदिवासी भागांतील सर्वसामान्यांपर्यंत पोहोचविण्याचे प्रयत्न केले जात आहेत. मातृभाषेतून शिक्षण उपलब्ध करून देण्याचे या विद्यापीठाचे धोरण असून 'लोकभाषेला ज्ञानभाषेचा दर्जा प्राप्त करून दिला पाहिजे' या यशवंतराव चव्हाण यांच्या शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाला अनुसरून हे विद्यापीठ काम करीत आहे

१.१ मुक्तविद्यापीठाची उद्दिष्टे

१. समाजातल्या शेवटच्या स्तरापर्यंत 'ज्ञानगंगा' पोचवून तसेच शहरी, ग्रामीण व मागास भागातील कष्टकरी, गृहिणी व अन्य प्रौढांना त्यांच्या गरजा लक्षात घेऊन सर्वसाधारण पदवी शिक्षण, व्यावसायिक, कौशल्य व रोजगाभीमुख शिक्षण-प्रशिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देणे. म्हणजेच समाजातील विविध स्तरांमधील ज्ञानात्मक विषमता दूर करण्याचे माध्यम म्हणून कार्य करणे.
२. वय, कालावधी व प्रवेश पात्रतेच्या नियमांचे जोखड दूर करून शिकण्याची इच्छा असणाऱ्या सर्वांना सहजपणे शिक्षण घेता येईल अशी लवचिक व उपक्रमशील मुक्त शिक्षणपद्धती विकसित करणे.
३. पारंपरिक विद्यापीठातील शिक्षण अपूर्ण राहिलेल्या व्यक्तींना त्यांनी पूर्ण केलेल्या शैक्षणिक भागाचे मूल्य विचारात घेऊन मुक्त विद्यापीठाच्या उपलब्ध शिक्षणक्रमात (Credit Transfer System) व पुढील शिक्षणाच्या वाटा मोकळ्या करणे.
४. अनौपचारिक व निरंतर शिक्षणामार्फत तसेच शैक्षणिक विस्तार सेवांच्या उपक्रमांतून विविध कला-कौशल्यांचा विकास करण्याकरिता गुणात्मक शिक्षण उपलब्ध करून देणे, बदलत्या तंत्रज्ञानाशी समायोजित होण्यासाठी प्रौढांना नव्या तंत्रज्ञानाचे प्रशिक्षण देणे, भारताच्या आणि विशेषतः महाराष्ट्राच्या कला-परंपरा, सांस्कृतिक संचित आणि सामाजिक प्रबोधनाचा वारसा यांचे जतन व संवर्धन करण्याकरिता तसेच राष्ट्रीय एकात्मता व व्यक्तित्वाचा एकत्र विकास साधण्याकरिता विविध शिक्षणक्रम विकसित करणे.
५. केवळ शासकीय अनुदानावर अवलंबून न राहता आपल्या प्रशासकीय खर्चाच्या बाबतीत स्वावलंबी होण्यावर भर देऊन त्याकरिता खाजगी व सामाजिक संस्थांचा वित्तीय सहभाग मिळविणे, तसेच संगणकादी आधुनिक उपकरणांचा प्रभावी उपयोग करून किफायतशीर व गुणवत्ताधिष्ठित कार्यप्रणाली विकसित करणे.

२. विद्याशाखेचा परिचय

ग्रामीण विकास व उद्योजगता विद्याशाखेची स्थापना व्यवस्थापन मंडळाच्या ठरावानुसार एप्रिल २०२५ मध्ये करण्यात आली. शिक्षणापासून वंचित विशेष लक्ष्यगटांसाठी सामान्य, तांत्रिक, व्यावसायिक आणि रोजगार भिमुख शिक्षणक्रम उपलब्ध करून देणे तसेच विशेष लक्ष्यगटांकडे आत्मसात असलेली कौशल्ये तपासून प्रमाणित करून certify करणे. या उद्देशाने ग्रामीण विकास व उद्योजगता विद्याशाखेची स्थापना करण्यात आली. ग्रामीण विकास व उद्योजगता विद्याशाखेने ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम (C133), शेतकरी उत्पादक कंपनी व्यवस्थापन प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम (C148), महिला सक्षमीकरण व विकास प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम (C162), असे व्यवसाय व रोजगारभिमुख शिक्षणक्रम विकसित केलेले आहे.

२.१ विद्याशाखेची उद्दिष्टे

ग्रामीण विकास व उद्योजगता विद्याशाखेची उद्दिष्टे पुढीलप्रमाणे आहेत,

१. विद्यार्थीकेंद्री शिक्षणक्रम विकसित करणे.
२. समाजातील अद्याप शिक्षणपोहचले नाही अशा दुर्लक्षित घटकांपर्यंत शिक्षण पोहचविणे.
३. विशेष लक्ष्यगटांसाठी व्यावसायिक आणि रोजगार भिमुख शिक्षणक्रम उपलब्ध करून देणे.
४. विशेष लक्ष्यगटांकडे आत्मसात असलेली कौशल्ये, नवकल्पना तपासून प्रमाणित करणे.
५. दूरशिक्षणाद्वारे जनसामान्यांपर्यंत पोहोचून लोकविद्यापीठ घडविणे.
६. वंचित तसेच शिक्षणाच्या प्रवाहातून दुर्लक्षित राहिलेल्या घटकासाठी रोजगारक्षम कौशल्य विकसित करणे.
७. नवज्ञानाधारित समाजनिर्मिती करणे.

२.२ विद्याशाखेची ठळक वैशिष्ट्ये

१. कौशल्यभिमुख व रोजगारक्षम समाजव्यवस्था निर्माण करणे,
२. ग्रामीण भागातील उद्योगांना चालना देण्यासाठी आधारभूत ज्ञान कौशल्य विकसित करणे.
३. विशेष लक्ष्यगटांकडे आत्मसात असलेली कौशल्ये, नवकल्पना यांना चालना.
४. व्यक्तीच्या सर्जनशीलतेला व कल्पकतेला वाव देणारे अपारंपरिक अभ्यासक्रम.
५. व्यक्तिमत्त्व विकास आणि व्यावसायिक यशासाठी पूरक कौशल्यांना वाव देणारे अभ्यासक्रम.
६. स्वयं-अध्ययनासाठी लागणाऱ्या नावीन्यपूर्ण कौशल्यांचे शिक्षण.
७. पायाभूत अभ्यासक्रमात विविध संकल्पनांचे स्पष्टीकरण देण्यावर भर.
८. स्वयंअध्ययन पुस्तके, स्वाध्याय, क्षेत्रीयकार्य, शोधप्रकल्प अभ्यास माध्यमातून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शक सेवा व शैक्षणिक साहाय्य.
९. ग्रामीण व शहरी विकासच्या बदलत्या संकल्पनांचा शोध घेऊन नव कल्पना विकसित करणे.
१०. उद्योग व्यवसायासाठी लागणारे कौशल्ययुक्त मनुष्यबळ विकसित करणे.
११. महिला नव उद्योजकांना संधी उपलब्ध होण्यासाठी त्यांची कौशल्य विकसित करणे.

३. शिक्षणक्रमाविषयी

महाराष्ट्रात रोजगार हमी योजनेची सुरुवात आणि विस्तार चांगल्या पद्धतीने शास्त्रीय ज्ञानावर आधारित करण्यासाठी प्रशिक्षित ग्रामरोजगार सेवक असणे अत्यंत गरजेचे आहे. मनरेगाची कार्यपद्धती अधिक पारदर्शी व सक्षमपणे पार पाडण्यासाठी कौशल्यधिष्ठीत, उद्बोधन, प्रबोधनासाठी गरजधिष्ठीत शिक्षणक्रमाचे विकसन विद्यापीठाने केलेले आहे. मा. आयुक्त रोहयो नागपूर ह्यांच्या मार्गदर्शक सूचनांचा यात समावेश केलेला आहे. मनरेगा कार्यपद्धती सर्वकष सुलभपणे कार्यरत व्हावी या दृष्टीने ग्रामरोजगार सेवकांच्या दृष्टीत, वृत्तीत आणि प्रवृत्तीत सकारात्मक बदलांसाठी हा शिक्षणक्रम विकसित केला आहे. ग्राम रोजगार सेवकांबरोबरच मनरेगाची मनःपूर्वक आवड असणारे शिक्षक, प्राध्यापक, जाणकार व्यक्ती, संशोधक ह्यांचेसाठीही हा शिक्षणक्रम उपयुक्त आहे असा विश्वास वाटतो. 'ज्ञानगंगा घरोघरी यशवाणी कानोकानी अनसंवाद पत्रिका मनोमनी' ही स्वयं-अध्ययनाची उज्ज्वल परंपरा साधणारा शिक्षणक्रम आहे.

३.१ शिक्षणक्रमाची संरचना:

(ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम - C133)

सांकेतांक	अभ्यासक्रम	श्रेयांक
GEN141	ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम – पाठ्यपुस्तिका १	६
GEN141	ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम – पाठ्यपुस्तिका २	
GEN142	ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम – कार्यपुस्तिका	२

३.२ शिक्षणक्रमाची उद्दिष्टे आणि निष्पत्ती:

उद्दिष्टे

- ग्रामरोजगार सेवकांच्या क्षमता व कौशल्य विकसित करणे.
- ग्रामरोजगार सेवकांना स्वतःच्या जबाबदाऱ्या व कर्तव्याचे सखोल ज्ञान देणे.
- ग्रामरोजगार सेवकांना मनरेगा प्रत्यक्ष अंमलबजावणीचे सखोल ज्ञान देणे.
- मनरेगा कायदा, शासन निर्णय व शासन परिपत्रके इ. ची माहिती देणे.
- ग्राम पंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषदच्या प्रशासकीय यंत्रणेची तोंड ओळख.

निष्पत्ती

- ग्रामरोजगार सेवकांच्या क्षमता व कौशल्य विकसित होतील तसेच कार्यक्षमता वाढेल.
- ग्रामरोजगार सेवकांना स्वतःच्या जबाबदाऱ्या व कर्तव्याचे सखोल ज्ञान/ समज निर्माण होईल..
- ग्रामरोजगार सेवकांना मनरेगा प्रत्यक्ष अंमलबजावणीचे सखोल माहिती होईल प्रक्रिया समजेल.
- कायदा, शासन निर्णय व शासन परिपत्रके इ. ची माहिती वेळोवेळी समजून घेण्याची क्षमता निर्माण होईल.

- ग्राम पंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषदच्या प्रशासकीय यंत्रणेच्या कामाचे स्वरूप कार्यपद्धती रचना समजेल.
- गाव विकासाची प्रक्रिया टप्पे पायऱ्या तसेच विकासाची प्रक्रिया यात सहभागी होण्याची समज निर्माण होईल.
- गाव विकास आराखडा तयार करण्याचे कौशल्य अवगत होईल.
- जॉब कार्ड वितरण व नूतनीकरण, केस रेकॉर्ड व वर्क फाईल तयार करण्याची प्रक्रिया समजेल.
- ग्रामीण रोजगार हमी योजनाच्या मजुर अंदाजपत्रक प्रक्रिया, लेखा परीक्षण प्रक्रिया, ई- मस्टर प्रक्रिया अवगत होईल.

४. अध्ययन पद्धती:

ज्या विद्यार्थ्यांना दररोज महाविद्यालयात जाऊन शिक्षण घेता येत नाही; तसेच अध्ययन करण्यासाठी पूर्ण वेळ देता येत नाही, अशा विद्यार्थ्यांसाठी मुक्त विद्यापीठाणे स्वतंत्रपणे अध्ययन पद्धती विकसित केली आहे. त्यात पुढील घटकांचा समावेश आहे

१. स्वयं- अध्ययनाधिष्ठित इ. पुस्तके.
२. तज्ञ प्राध्यापकांचे संपर्कसत्रात मार्गदर्शन
३. अध्ययन कालांतर्गत मूल्यमापनाची सोय
४. आवश्यक तेथे प्रात्यक्षिकांची संधी
५. आभासी वर्गाची (Virtual Class Room) वेब रेडिओ 'यशवाणी उपलब्धता'
६. दृकश्राव्य केंद्र

या अध्ययन पद्धतीत विद्यार्थ्यांना केवळ अभ्यासक्रमाचा तपशील न देता, त्यावरील अध्ययन पुस्तकांचा संच E-Book स्वरूपात देण्यात येतो. प्रवेश शुल्कातच ही अध्ययन पुस्तके देण्यात येतात व ती विद्यार्थ्यांला स्वतःकडे कायम ठेवता येतात. ही स्वयं- अध्ययन E-Book पुस्तके अन्य पाठ्यपुस्तकांपेक्षा निराळ्या पद्धतीने लिहिलेली असतात. ह्या पाठ्यपुस्तकात एका वाचनात समजावून घेता येईल अशा प्रकारे विषयांची छोट्या छोट्या घटकांत विभागणी केलेली असते. उदा., उदाहरणे, आलेख, चित्रे, इत्यादींच्या सहाय्याने विषयांची मांडणी सुबोधपणे करण्यात येते. ह्या पुस्तकांची छपाई विद्यार्थ्यांचे अध्ययन सुलभपणे व्हावे या दृष्टीने करण्यात आलेली असते. जर त्याला काही प्रश्न सोडविता आले नाही, तर त्याने पुन्हा तो भाग पुन्हा वाचून उत्तरे मिळवावयाची असतात. एवढे करूनही काही प्रश्नांची उत्तरे मिळू शकले नाहीत तर ते प्रश्न नोंदवून ठेवावेत व अभ्यासकेंद्रावरील संपर्क सत्रात मार्गदर्शक प्राध्यापकांशी (संमंत्रक- Counsellor) चर्चा करून त्याची उत्तरे मिळविता येतात. विद्यार्थ्यांला आपल्या सोयीच्या ठिकाणचे अभ्यासकेंद्र निवडता येते. या अभ्यासकेंद्रावर प्रत्येक अभ्यासक्रमासाठी सामान्यतः सुटीच्या दिवशी वा कार्यालयीन वेळेनंतर संपर्कसत्रे घेण्यात येतात त्या त्या विषयातील तज्ञ मार्गदर्शक ह्या संपर्कसत्रात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतात. मात्र हे मार्गदर्शन केवळ व्याख्यानांच्या स्वरूपाचे असत नाही. मार्गदर्शकाकडून विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नांची / शंकांची उत्तरे मिळवणे, कठीण विषयावर चर्चा- परिसंवाद घडवून आणणे, अंतर्गत मूल्यमापनाच्या माध्यमातून आपल्या प्रगती विषयी विद्यार्थ्यांला माहिती घेता येते. म्हणून संपर्कसत्रांना विद्यार्थ्यांनी उपस्थित राहावे.

विद्यार्थ्याने वरील सर्व अध्ययन सुविधांचा जास्तीत जास्त उपयोग करून घेऊन स्वतःची अभ्यास पद्धती तयार करावी. आपल्याला मिळणारा वेळ लक्षात घेऊन मिळणाऱ्या वेळेचा नियोजनपूर्वक उपयोग करावा. केवळ पाठांतराद्वारे केलेला अभ्यास हा खरा अभ्यास नसून विषयांचे सुस्पष्ट आकलन होणे व त्याचा योग्य ठिकाणी उपयोग करता येणे हे चांगल्या अभ्यास पद्धतीचे मर्म आहे. त्यामुळे प्रात्यक्षिके व सराव यांवर भर देऊन विद्यार्थ्याने अभ्यास करावा अशी अपेक्षा आहे. अभ्यास केंद्रावर कौशल्यावर आधारित प्रात्यक्षिकांचे आयोजन केले जाते.

४.१ श्रेयांक

सामान्यतः एका अभ्यासक्रमासाठी विद्यार्थ्याला ३० ते ३५ घड्याळी तासांचा वेळ लागतो. मुक्त शिक्षणपद्धतीत या अध्ययनतासांचे मापन 'श्रेयांका' च्या परिमाणात केले जाते. ३० ते ३५ अध्ययन तासांचा अभ्यास म्हणजे १ श्रेयांक. या अभ्यासात अध्ययन पुस्तकांचे वाचन, टिपणे काढणे, मनन-चिंतन करणे, प्रश्नोत्तरे लिहिणे, संपर्कसत्रातील मार्गदर्शन, इत्यादींचा समावेश आहे.

८ श्रेयांकांचा म्हणजेच २२५ ते २४० अध्ययन तासांचा एक अभ्यासक्रम असतो. ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमासाठी एकूण ८ श्रेयांकांचा अभ्यास पूर्ण करावा लागतो. ६ श्रेयांकांचा बौद्धिक व २ श्रेयांकांचा प्रात्यक्षिक पूर्ण करावा लागतो.

५. अभ्यासक्रम संरचना

५.१ अभ्यासक्रम (प्रवेश-पात्रता, कालावधी, माध्यम, शिक्षणक्रम शुल्क,)

● पाठ्यपुस्तिका-१

मनरेगा कायदा व नियमांची ठळक वैशिष्ट्ये

घटक १	मनरेगा अधिनियम वैशिष्ट्ये आणि मजूर हक्क
घटक २	मनरेगा स्वरूप आणि मनरेगा रोहयोपेक्षा वेगळे
घटक ३	समृद्ध महाराष्ट्र जनकल्याण योजना
घटक ४	सामाजिक अंकेक्षण
घटक ५	जिओ मनरेगा

● पाठ्यपुस्तिका-२

मनरेगा प्रत्यक्ष अंमलबजावणी कार्यपद्धती व ग्रामरोजगार सेवकांची कर्तव्ये

घटक १	नियोजन आराखडा वेळापत्रक
घटक २	गावविकास आराखडा
घटक ३	मजूर सभा आणि मजूर अंदाजपत्रक
घटक ४	गावाचे जल अंदाजपत्रक
घटक ५	मनरेगा ई-मस्टर

घटक ६	ग्रामरोजगार सेवक नियुक्ती कार्यपद्धती
घटक ७	ग्रामरोजगार सेवक कर्तव्य व जबाबदारी
घटक ८	ग्रामरोजगार सेवक मानधन आणि आचारसंहिता
घटक ९	जॉब कार्ड वितरण व नूतनीकरण
घटक १०	केस रेकॉर्ड व वर्क फाईल तयार करणे

• कार्यपुस्तिका

मनरेगा कार्यपुस्तिका व प्रकल्प

प्रात्यक्षिक क्र. १	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना गाव विकास आराखडा तयार करणे
प्रात्यक्षिक क्र. २	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनाच्या मजुरअंदाजपत्रक प्रक्रिया
प्रात्यक्षिक क्र. ३	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना लेखा परीक्षण प्रक्रिया
प्रात्यक्षिक क्र. ४	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनाची ई- मस्टर प्रक्रिया

• प्रवेश पात्रता

१० वी उत्तीर्ण किंवा मुक्त विद्यापीठाची पूर्वतयारी परीक्षा उत्तीर्ण वयाची १८ वर्षे पूर्ण

• कालावधी

हा शिक्षणक्रम ६ महिने कालावधीचा आहे. परंतु जास्तीत जास्त २ वर्षात पूर्ण करता येईल. २ वर्षांनंतर नोंदणी संपुष्टात येईल व पुन्हा पूर्ण फी भरावी लागेल.

• माध्यम

शिक्षणक्रमाचे माध्यम मराठी आहे. E-Book अध्ययन साहित्य मराठी माध्यमात असेल. प्रश्नपत्रिका मराठी माध्यमात मुद्रित असेल. तथापि, प्रात्यक्षिक, प्रकल्प व गृहपाठासाठी अध्ययनार्थीच्या सोयीनुसार मराठी, हिंदी व इंग्रजी माध्यमांची निवड करता येईल.

• शिक्षणक्रम शुल्क:

विद्यापीठ शुल्क : (ऑनलाईन)	रु.१२००/-
अभ्यासकेंद्र शुल्क : (अभ्यासकेंद्रावर भरावे)	रु. ८००/-
एकूण शिक्षणक्रम शुल्क :	रु. २०००/-

ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम शुल्क विवरण तक्ता:

अ. क्र.	शुल्काचे शीर्षक	शुल्क
(A)	मुक्त विद्यापीठ हिस्सा	१२००
१	शिक्षणक्रम नोंदणी शुल्क	२००
२	शैक्षणिक शुल्क	५००
३	परीक्षा/ मूल्यमापन व प्रमाणपत्र	४००
४	केंद्र विकसन व परिरक्षण	१००
(B)	अभ्यासकेंद्राचा हिस्सा	८००
१	अभ्यासकेंद्र प्रमुख	१२५
२	संयोजक	१२५
३	मार्गदर्शक प्राध्यापक	३००
४	सहाय्यक	१००
५	शिपाई	७५
६	अभ्यासकेंद्रासाठी जागा वर्ग खोल्या, संगणक, इंटरनेट, किरकोळ खरेदी, स्टडी सेंटर, किरकोळ खर्च , आदर, आतिथ्य	७५
	एकूण शुल्क रु.	२०००/-

शुल्क: = ६००/- + १५०/- रु. प्रत्येक विषय

५.२ मूल्यमापन प्रक्रिया

शिक्षणक्रम उत्तीर्ण होण्यासाठी लेखी (बौद्धिक) परीक्षेमध्ये १०० पैकी ४० गुण आणि प्रात्यक्षिक परीक्षेमध्ये ५० पैकी १७ गुण स्वतंत्रपणे मिळवणे आवश्यक आहे. अंतिम परीक्षेच्या निकालासाठी अंतर्गत आणि बहिस्थ दोन्ही परीक्षांचे एकत्रित गुण धरले जातील.

संकेतांक	शिक्षणक्रम	श्रेयांक	परीक्षा	किमान	कमाल	बौद्धिक/ प्रात्यक्षिक	किमान	कमाल
GEN141	ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य प्रमाणपत्र	६	अंतिम परीक्षा	४०	१००	अंतिम परीक्षा	३२	८०
						अंतर्गत चाचणी परीक्षा	८	२०
GEN142	शिक्षणक्रम	२	प्रात्यक्षिक	-	-	बहिस्थ	१७	५०

अंतर्गत आणि बहिस्थ दोन्ही परीक्षांसाठी एकत्रित ४०% गुण मिळविणे आवश्यक आहे. तसेच शिक्षणक्रम उत्तीर्ण होण्यासाठी अंतिम व प्रात्यक्षिक परीक्षेमध्ये स्वतंत्रपणे ४०% गुण मिळविणे आवश्यक आहे.

६. नोंदणी प्रक्रिया

- १) विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या ऑनलाईन प्रवेश प्रक्रिये प्रमाणे नोंदणी प्रक्रिया पूर्ण करावी.
- २) ऑनलाईन नोंदणी प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतर मिळालेली पावती अभ्यासकेंद्रावर दाखवून आपला प्रवेश निश्चित करावा.
- ३) nondani@ycmou.digitaluniversity.ac
- ४) प्रवेशासाठी प्रथम येणाऱ्या विद्यार्थ्यास प्रथम प्राधान्य देण्यात येईल.
- ५) विद्यार्थ्यांसाठी ऑनलाईन प्रवेश प्रक्रिया ०१ जूलै २०२५ पासून सुरु होईल.

७. Academic Bank of Credits-ID तयार करण्याविषयी सूचना

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण, २०२० नुसार आपणास Academic Bank of Credits-ID तयार करणे अनिवार्य आहे. आपण प्राप्त केलेले प्रमाणपत्र, पदविका, पदवीची माहिती DigiLocker (ABC-NAD) वर भरावी लागणार आहे. त्याशिवाय इतर अभ्यासक्रमाचे श्रेयांकांतर (क्रेडीट ट्रान्सफर) करता येणार नाही. आपणास <https://www.abc.gov.in> या पोर्टलवर Academic Bank of Credits-ID नोंदणी करावी किंवा आपल्या विद्यापीठाच्या www.ycmou.ac.in या संकेतस्थळाला भेट द्यावी. विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावरील [Student Zone](#) या लिंकवर क्लिक करावे. या यादीतील Academic Bank of Credits यावर क्लिक करून Academic Bank of Credit-ID तयार करण्यासंबंधीचे सादरीकरण पाहता येईल.

८. विभागीय केंद्रे

१. अमरावती:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
अमरावती विभागीय केंद्र
व्ही.एम.व्ही. रोड वलगाव,
अमरावती-444 604
दूरध्वनी क्रमांक 0721-2531444

२. औरंगाबाद:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
औरंगाबाद विभागीय केंद्र
सर्व्हे क्र. 41, नंदनवन कॉलनी, छावणी,
औरंगाबाद-431 002
दूरध्वनी क्रमांक 0240-2335798/2356826

३. मुंबई:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
मुंबई विभागीय केंद्र
जगनाथ शंकरशेठ नगरपालिका शाळा,
दुसरा मजला, फ्रेयर ब्रिज (दक्षिण), नाना चौक,
ग्रँट रोड (पश्चिम), मुंबई-400 007
दूरध्वनी क्रमांक 022-23874186/23813256

४. नागपूर:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
नागपूर विभागीय केंद्र
सुभेदार हॉल, विद्यापीठ क्रीडा क्षेत्र, लॉ कॉलेज
कॅम्पस, अमरावती रोड, रविनगर चौक,
नागपूर-440 001
दूरध्वनी क्रमांक 0712-2553724/25

५. नाशिक:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
नाशिक विभागीय केंद्र
जुनी निगम इमारत, दुसरा मजला, नवीन पंडित
कॉलनी, शरणपुर रोड, नाशिक-422 002
दूरध्वनी क्रमांक 0253-2317063

६. पुणे:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
पुणे विभागीय केंद्र
शाहीर अण्णाभाऊ साठे शाळागृह, महानगरपालिका
शाळा क्रमांक 5 (मुलांचे वसतिगृह), 654, सदाशिव
पेठ, कुमठेकर मार्ग, पुणे-411 030
दूरध्वनी क्रमांक 020-24491107

७. कोल्हापूर:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
कोल्हापूर विभागीय केंद्र
शिवाजी युनिव्हर्सिटी कॅम्पस, पोस्ट ऑफिस जवळ,
विद्यानगर, कोल्हापूर-416 004
दूरध्वनी क्रमांक 0231-2607022

८. नांदेड:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
नांदेड विभागीय केंद्र
श्रीमती. इंदिरा गांधी प्राध्यापक महाविद्यालय, लातूर
फाटा, वासरणी रोड, नांदेड-431 603
दूरध्वनी क्रमांक 02462-259940/50

विद्यापीठ व विभागीयकेंद्रे यांच्या कार्यालयीन वेळा पुढील प्रमाणे आहेत.

- सकाळी १०.०० ते सायंकाळी ५.४५ (दुपारी १.३० ते २.०० सुट्टी) रविवार, प्रत्येक महिन्याचा पहिला व तिसरा शनिवार तसेच शासकीय सुट्टीच्या दिवशी वरील कार्यालये बंद राहतील.

१. विशेष सूचना / संपर्कासाठी

अ) प्रवेश-अर्जभरण्यासंबंधीच्या सूचना

१. प्रवेश-अर्ज भरण्यापूर्वी विद्यापीठाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध असलेली माहितीपुस्तिका वाचावी.
२. विद्यार्थ्याने प्रवेश घेण्यापूर्वी विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर नोंदणी करून आपली [प्रोफाईल](#) तयार करणे आवश्यक आहे. यासाठी स्वतःचा मोबाईल क्रमांक (शक्यतो व्हॉट्सअप) आणि सक्रीय असलेला इमेल आयडी नोंदवावा.
३. प्रवेश अर्ज आपण स्वतः भरणे, फोटो आणि स्वाक्षरी स्वतः अपलोडकरणे किंवा समक्ष करून घेणे आवश्यक आहे. याबाबत माहितीपुस्तिकेत तसेच विद्यापीठ संकेतस्थळावर दिलेली माहिती वाचावी.
(१. [वेबसाईट](#) – Presentations 2. [Registration Page Link](#))
४. ऑनलाईन प्रवेश-अर्ज भरताना शाळासोडल्याच्या दाखल्याचीप्रत (Leaving Certificate) तसेच शेवटच्या शैक्षणिक पात्रतेबाबत गुणपत्रकांच्या प्रती (Marksheets) अपलोड करणे आवश्यक आहे.
५. प्रवेश अर्जातील माहिती काळजी पूर्वक भरावी. एकदा Submit केलेल्या अर्जात नंतर बदल करता येणार नाही.

आ) विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रासंबंधीच्या सूचना

१. प्रवेशाची मुदत संपल्या नंतर संपर्कसत्रे केव्हा सुरू करण्यात येतील, त्या संबंधी विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रावर जाऊन वेळापत्रक पाहावे. ओळख पत्रावर अभ्यास केंद्रप्रमुखांची स्वाक्षरी व शिक्का घ्यावा. विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रात येताना व परीक्षेच्या वेळी ओळखपत्र सोबत असणे आवश्यक आहे.
२. विद्यापीठाने स्थापन केलेल्या विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रा व्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही खाजगी संस्था किंवा शिकवणी वर्गांना (क्लास) विद्यापीठाची मान्यता नाही, अशा संस्थेत किंवा 'क्लास' मध्ये प्रवेश घेतल्यास किंवा जादाशुल्क भरल्यास त्यासाठी विद्यापीठ जबाबदार असणार नाही.
३. विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रावर अंतिम परीक्षा घेण्यात येते, त्यात बदल होणार नाही.
४. अंतर्गत मूल्यमापनासाठी गृहपाठाचे प्रश्नविद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून दिले जातात. सदर गृहपाठ पूर्ण करून विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रावर विहित वेळेत जमा करावे. याबाबत अधिक माहितीसाठी संबंधित अभ्यास क्रमाच्या समंत्रक- प्राध्यापकांकडून मार्गदर्शन घ्यावे.
५. विद्यार्थी सहाय्यता केंद्रावर पुरेशी विद्यार्थी नोंदणी झालेली नसल्यास अशा केंद्रावरील विद्यार्थ्यांना जवळच्या केंद्रावर संपर्क सत्र व परीक्षेस वर्ग (Transfer) करण्यात येईल.
६. **अत्यंत महत्वाचे:** प्रथम वर्षाला ज्या नावाने प्रवेश घेतलेला आहे, त्याच नावाने पदवी प्रमाणपत्र मिळेल. त्यात बदल होणार नाही याची नोंद घ्यावी. नावात बदल असल्यास राजपत्राची प्रत अनिवार्य.
७. विद्यापीठाकडून मिळालेले [गुणपत्रक](#) तसेच पदवी [प्रमाणपत्र](#) गहाळ झाल्यास विद्यापीठ नियमानुसार निर्धारित शुल्क रुपये ६००/- (रुपये सहाशे) भरून दुय्यम प्रत मागणी करता येईल. तसेच त्याकरिता रु. १०० च्या बॉण्ड पेपरवर स्वयंघोषित प्रतिज्ञापत्र (Affidavit) सादर करणे आवश्यक असेल.

८. विद्यार्थ्यांनी प्रवेश, गृहपाठ, परीक्षा, पुनर्परीक्षा इत्यादी बाबत सविस्तर माहिती मिळवण्यासाठी विद्यापीठाच्या संकेतस्थळाला वेळोवेळी भेट द्यावी. विद्यार्थी सहाय्यता केंद्राशी सतत संपर्क ठेवणे आपल्याहिताचे आहे.

• संपर्कासाठी:

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गोवर्धन, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक
नाशिक-४२२२२२, दूरध्वनी: (०२५३) २२३०३३५
ई-मेल - ccsi@ycmou.digitaluniversity.ac
Website- <http://ycmou.digitaluniversity.ac>

प्रा. कैलास मोरे, प्रोफेसर ऑफ प्राक्टिस
ग्रामीण विकास व उद्योजगता विद्याशाखा
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
मो. नंबर ९०२१४२२४७९
ई. मेल : ruraldev.ent@ycmou.digitaluniversity.ac

डॉ. दीपक भिवसन सोनावणे
शैक्षणिक संयोजक (सहाय्यक प्राध्यापक स्तर)
ग्रामीण विकास व उद्योजगता विद्याशाखा
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
मो. नंबर ८०१०२५२९७२
ई. मेल : dssonawanedeepakb@gmail.com

नोंदणीबाबत संपर्कासाठी :
सहाय्यक कुलसचिव
नोंदणी कक्ष य.च.म मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
Phone: (0253) 2230580
Email: nondani@ycmou.digitaluniversity.ac

परीक्षेबाबत संपर्कासाठी :
सहाय्यक कुलसचिव परीक्षा कक्ष-२
परीक्षा विभाग य.च.म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
Phone: (0253) 2230058, 9403774784
Email: patil_sm@ycmou.digitaluniversity.ac

परीक्षेसाठी अभ्यासकेंद्राची यादी विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात येईल

१०. अभ्यासकेंद्रे

Certificate Programme in Gramrojagar Sevak (C133)				
Regional Centre Name	Sr. No.	Study Centre Code	Study Centre Name	Study Centre Head/Coordinator Contact Details
Amravati	1.	11134	Sau Vasudhatai Deshmukh Krushi Tantra Vidyalaya A/P- Mundgaon, Mainroa Tal-Akola Dist-Akola, ४४४११७	Mr. S. C. Thakur (Head) 9850371891 vdkmundgaon2000@gmail.com
	2.	1359A	Vivekanand College Of Agriculture A/P-Vivekanand Nagar Hiwara Ashram Tal- Mehekar, Dist- Buldhana, ४४३३०१	Dr. S. P. Kalave (Head) 9767897310 vachiwara@gmail.com Mr. M. M. Jakate (Coordinator) 9421821798 mageshjakate@gmail.com
	3.	1392A	College Of Management, Khamgaon A/P-Behind St. Anns School, Shelgaon (U), Shegaon Road Tal- Khamgaon, Dist- Buldhana, ४४४३०३	Mrs. R. T. Chavan (Head) 9423445566 uddan1122@gmail.com Mr. S. P. Jadhav (Coordinator) 9960965566 ycmousc1392a@gmail.com
	4.	1578A	College Of Agriculture, Amkheda A/P. Amkheda Washim Tal- Malegaon, Dist- Washim ४४४५०३	Mr. Pradip Tanaji Nichal 8805488695 pradipnichal481@gmail.com collegeofagriamkheda@gmail.com Mr. Sagar Bhagat (Coordinator) 8669868298/ 8605099707 sagarbhagat473@gmail.com
	5.	11133	Dr. Sushilabai Deshmukh Higher Secondary School A/P-Mothi Umari Akola Tal- Akola, Dist- Akola, ४४४००५	Mr. Anil Masne (Head) 9850322854 9689336566 ycmousc11133@gmail.com
	6.	12239	Yuvasanwad Farmer Producer Company At Post- Hingani Road Banosa, Sayog Nagar Hingani Road Banosa Tal- Daryapoor, Dist- Amravati, ४४४८०३	Prashant Sukhadevrao Charhate (Head) 9881574125 pavitrakaramol@gmail.com
	7.	1579A	Vahindar Education Society, Mangrulpir At- Mangrulpir Tal- Mangrulpir, Dist- Washim, ४४४४०३	Mr. Ram Gopal Sharma (Head) 9845456532 bavhindar6554@gmail.com
	8.	1580A	Success Education & Social Welfare Society A/P-Sbi Road Naik Nagar Manora Tal- Manora, Dist- Washim, ४४४४०४	Mr. Abdul Naveed Abdul Salam (Head) 9421746357 naveedsuccess@gmail.com Mr. Javed Khan Mansab Khan (Coordinator) 9284105627 Javedkhan1967@gmail.com
	9.	14117	Gurukul Arts Jr. College, Javala A/P-Yavatmal Tal- Arni, Dist- Yavatmal,	Dr. Amardip Bansidhar Bajpeyee (Head) 8275556217 ycmousc14117@gmail.com

			४४५१०३	Prof. A. B. Thakur (Coordinator) 9975379166 anantsinhthakur@gmail.com
Aurangabad	10.	2105A	Vasantrya Naik College A/P-Jalna Road, Cidco Aurangabad Tal- Aurangabad, Dist- Aurangabad, ४४१००१	Dr. Jagdish V. Bharad (Head) 9420405048 ycmouac2105a@gmail.com Mr. Anil Jamkar (Coordinator) 9421687462 ycmouac2105a@gmail.com
	11.	2393A	Yash Vocational Training Centre A/P- Jafarabad Tal- Jaffarabad, Dist- Jalna, ४३१२०६	Mr. H. S. Joshi (Head) 9763541480 hanumanjoshi13@gmail.com Mr. D. P. Chormare (Coordinator) 8888746982 dipalijosbi02@gmail.com
	12.	2668A	Maharana Bahuuddeshiya Vikas Mandal Barshi Sanchilit YCM Mahavidyalaya Yadshi A/P-Yadshi, Latur Barshi Road, Yadshi Tal- Osmanabad, Dist- Osmanabad, ४१३५०८	Pawar Amol Ramdas (Head) 8329090464 mbvmbarsbi2017@gmail.com Mr. Sunil Bansode (Coordinator) 9529073131 mbvmbarsbi2017@gmail.com
	13.	21255	Dr. Gangadharrao Pathrikar College Of Agriculture, Pathri At/Post –Pathri Tal- Phulambri, Dist- Aurangabad, ४३११११	Dr. S. R. Nagargoje (Head) 9422961470 gpbacagri2015@gmail.com Dr. V. P. Wavdhane (Coordinator) 8806155465 vp.wavdhane92@gmail.com
	14.	21258	Dadasaheb Patil College Of Agriculture, Dahegaon A/P- Dahegaon Tal- Vaijapur, Dist- Aurangabad, ४२३७०१	Dr. S. S. Bainade (Head) 7038394305/ 9765542299 dpcagri99@gmail.com Prof. P. R. Shelar (Coordinator) 9604536396 parasram2shelar@gmail.com
	15.	22146	Arjuneshwar Higher Secondary School A/P-Sirsala Parli Pohner Road Tal- parali, Dist- Beed, ४३११२८	Mr. Anil Uttamrao Jadhav (Head) 9075745777 apssirsala@gmail.com
	16.	2667A	Tuljabhavani College Of Information Technology A/P-Near Sharad Pawar High school, Barshi Naka, Osmanabad Tal- Osmanabad, Dist- Osmanabad, ४१३५०१	Prof. Pradeep Bhandwale (Head) 9579541775 pradeep.bhandwale@gmail.com Prof. Sandeep Bhandwale (Coordinator) 8329848337 sandeep.bhandwale@gmail.com
Nagpur	17.	2377A	Jalna College Of Social Work A/P-Near Jalna Sugar Factory Ramnagar, Nanded Highway, Mantha Road Tal- Jalna, Dist- Jalna, ४३१२०३	Dr. Rajkumar Mhaske (Head) 9921850111 Prof. Dr. Narsing Pawar (Coordinator) 9403155998 narsingpawar2010@gmail.com
	18.	4643A	Manoharbhai Patel College Of Agriculture At- Hiratola, Post- Kalimati Tal- Gondiya, Dist- Gondiya, ४४१८०१	Mr. Kailash Kusan Dongare (Head) 9421709506 mbpatelagcollege@gmail.com

Nashik	19.	51214	Adv. M. N. Deshmukh Arts, Science And Commerce College A/P- Rajur Tal- Akole, Dist- Ahmednagar, ४२२६०४	Prof. Dr. B. Y. Deshmukh (Head) 8766573007 dr.bydeshmukh@gmail.com Prof. N. R. Lahamge (Coordinator) 9325747700 lahamgenr@gmail.com Prof. S. S. Parate (Technical Assistant) 9762903465
	20.	5277A	SSVPS Bhausaheb N. S. Patil Arts And Commerce College A/P- Deopur Tal- Dhule, Dist- Dhule, ४२४००१	Dr. Manohar Tukaram Patil (Head) 9860935432 nashik5277a@gmail.com Mr. Devidas Lohalekar (Coordinator) 9325985849
	21.	5297A	Kala, Vaaniyya Va Vidnyan Mahavidyalaya Shindkheda Station Road, Near Bijasani Mangal Karyalay, Shindkheda Tal- Shindkheda, Dist- Dhule, ४२५४०६	Dr. T. M. Patil (Head) 9420373915 ycmssvps@gmail.com Mr. G. B. Borase (Coordinator) 7507243593
	22.	5299A	Sharada S And S Sanstha Vidyadhan Commerce College, Valwadi A/P Near Stadium, Air Port Road, Valwadi Tal- Dhule, Dist- Dhule ४२४००१	Dr. A. S. Bagul (Head) 9422288518 shardasanstha@gmail.com Mr. L. B. Nikam (Coordinator) 7972630107 shardasanstha@gmail.com
	23.	53235	Shiv Chhatrapati Vocational Training Centre A/P Deshmukh Nagar, Dhekusim Road, Amalner Tal- Amalner, Dist- Jalgaon, ४२५४०१	Mr. Yogesh Suresh Dahiwal (Head) 9890728092 scvtc100419@gmail.com Mr. Prathamesh M. Sonar (Coordinator) 8668451810
	24.	54427	G. D. Sawant Arts, Commerce and Science College Dattatry Valse Patil Vidyanagri pathardi Road, Pathardi Tal- Nashik, Dist- Nashik-४२२०१०	Bhamre Yogita Bikan (Head) 9421550687 gdsawantcollege@yahoo.co.in
	25.	54473	Arhant Education Society A/P- Jadhav Shixanik Sankul, Manmad Road Chandwad Tal- Chandwad, Dist- Nashik- ४२३१०१	Mr. Lahu Mahadev Thosar (Head) 9730857566 nbjadhavmvchandwad@gmail.com
	26.	51147	Sadguru College Of Agriculture, Mirajgaon, Ahmednagar A/P- Nagar Solapur Road Near Toll Plaza Mirajgaon Tal- Karjat, Dist- Ahmednagar ४१४४०१	Dr. Ramdas Keru Bite (Head) 7722053503 9423830088 sadguruagri@rediffmail.com Mr. Mahesh M. Kutawal (Coordinator) 7722053508/ 8605158572 nashikrc51147@gmail.com
	27.	51213	Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Foundation`S College Of Agriculture A/P- Wadgaon Gupta, Viladghat, P.O.- MIDC Tal- Ahmednagar, Dist- Ahmednagar	Dr. Madhukar Bhimraj Dhonde (Head) 8554990246 vikheagri@gmail.com Dr. H. L. Shirsat (Coordinator)

			४१४००१	8554990236 hlshirsat@gmail.com
	28.	52166	Gurukrupa Adiwasi Mahila Shikshan Sanstha Sanchlit Maulikrupa Madhyamik Vidyalay Pachmauli A/P- Pachmauli Post- Pinjarzadi Tal- Sakri, Dist- Dhule, ४२४३०४	Ravindra Barik Shewale (Head) 9665999616 gauravchaure30@gmail.com
	29.	53231	Shri Nath Nange Baba Multi Purpose Mandal`S Annasaheb Dr. Satish Bhaskarrao Patil Polytechnic A/P-Jalgaon Tal- Pachora, Dist- Jalgaon, ४२४२०१	Mr. R. D. Bodakhe (Head) 7776018092 principal.snnbpm@gmail.com
	30.	5221A	Arts, Commerce and Science College, Nandurbar A/P- Shahada Tal- Shahada, Dist- Nandurbar, ४२५४०१	Prof. Dr. Rajendra Shankarrao Patil (Head) 9423448527 nashikrc5221a@gmail.com
	31.	54470	Seed India Knowledge Private Limited A/P -Flat No. 04 Suvidhinath Co. Op. Hsg. Soc, Opp Fire Brigade Station Shingada Talav Gadkari Chowk Tal- Malegaon, Dist- Nashik, ४२२००१	Mr. Ulhas Borse (Head) 9960050101 caulhasborse.nsk@gmail.com Mr. Vivek Tamboli (Coordinator) 8928875451 8459733955 seedindia.kpl@gmail.com vivektambolics@gmail.com
	32.	54472	Sahyadri Samajik And Shaikshanik Sanstha, Vinchure A/P- Shrishti Balakashram Gunjal Nagar, Deoala Tal- Nashik, Dist- Nashik, ४२२२२२	Ravindra Jadhav (Head) 9881863303 sanjaygaikwad3303@gmail.com
	33.	54475	HHSS Muralidhara Swamiji College Of Agriculture A/P- Loknete Vyankatraoji Hiray Marg, Behind K.B.H. Law College, Malegaon Camp Tal- Malegaon, Dist- Nashik, ४२३२०३	Dr. S. A. Raut (Head) 9404785633 satish15@rediffmail.com Dr. P. K. Suryawanshi (Coordinator) 9112180675 panksurya0923@gmail.com
Pune	34.	62549	Kai Bhagubai Pingale Arts & Commerce Night College, Chakan A/P Chakan, 94/1b, Near Chakreshwar Temple Tal- Pune, Dist- Pune, ४१०५०१	Dr. Shobha Ingawale (Head) 9850055155 nsct2006pune@gmail.com
	35.	62517	Swaraj College Of Commerce & Computer Studies A/P- Sr. No. 3, Taljai Pathar, Dhankawadi Tal- Pune, Dist- Pune, ४११०४३	Mr. Alok Pawar (Head) 9765710778 alokpawar26@gmail.com Mr. Swapnil A. Pawar (Coordinator) 9922870007 8975231041 swarajcollege@gmail.com swapnalivkorhale@gmail.com
	36.	62553	Om Gramanye Institute For Educational Excellence Ritika Complex, 2nd Floor, Narhe Road, Dhayri Phata, Narhe Road, Pune	Mr. Shivram Ganpat Chavan (Head) 9011863999 gramanye.institute@gmail.com Mrs. Pratibha Korade (Coordinator) 8788043805 gramanye.institute@gmail.com

			Tal- Pune, Dist- Pune, ४११०४१	
	37.	65114	Mandesh College, Sangola At- Junoni, On Miraj-Sangola Highway Tal- Sangola, Dist-Solapur, ४१३३०७	Dr. Bhimrao Ramchandra Phule (Head) rcpycmou65114@gmail.com Mr. Tanaji Lawate (Coordinator) 9096186264
	38.	65150	Junior College, Arts, Science, Barshi A/P-Khamgaon Tal- Barshi, Dist-Solapur, ४१३४०१	Mr. Sachin Prbhakar Damare (Head) 9823463523 rcpycmou65150@gmail.com Mr. Chetan P. Damare (Coordinator) 9767174890 9890390357 rcpycmou65150@gmail.com
	39.	65160	Shri Yamaidevi Bahuudeshiy Vikas Mandal Barshi. Sanchalit Shri Chatrapati Sambhaji Raje Mahavidyalaya A/P-Pangri, Yadshi Road Tal- Barshi, Dist-Solapur, ४१३४०१	Mr. Yogesh Pandurang Mandlik (Head) 9404900751 yogeshakum@gmail.com Mr. Prabhakar Bansode (Coordinator) 8329090464 bsunil727@gmail.com
	40.	65161	Prabhakar Foundation (Shri. Balwantrav Ghate Prashala) A/P- Shree Balwantrao Ghate Prashala, Yavali Road Tal- Barshi, Dist-Solapur, ४१३४१२	Mr. Girish Ghate (Head) 9820146432 ghate@prabhakar-foundation.org Mr. Ketan Kakade (Coordinator) 8412909534
Nanded	41.	8572A	Swami Ramanand Tirth Adyapak Mahavidyalaya At- Balantwadi Post- Ghodaj Tal- Kandhar, Dist- Nanded Tal- Kandhar, Dist-Nanded, ४३१७१४	Kendre Arvind Parbatrao (Head) 7774063659 srtcoe.182@gmail.com
	42.	8576A	Digambarrao Bindu Mahavidyalaya A/P-Tamsa Road Bhokar Tal- Bhokar, Dist-Nanded, ४३१८०१	Mr. Radhakrishna Hoge (Head) 8668836442 db.college@rediffmail.com Dr. Panjab Chavan (Coordinator) 9405384251
	43.	85142	Sant Gadge Maharaj Kala, Vaanijya Va Vidnyan Mahavidyalaya At Post- Sonkhed Tal- Loha, Dist-Nanded, ४३१७०८	Mr. U.B Kamble (Head) 8237238158 morevijay5555@gmail.com Mr. S. B. Dhattrak (Coordinator) 9561116702 swapnildhattrak9@gmail.com
	44.	85150	Shri Datt Junior College, Naygaon (Nanded) At Post- Naygaon, D. B. Patil Campous Tal- Naygaon, Dist-Nanded, ४३१७०६	Dr. S. B. Ingale (Head) 9423306075 sharadingale30@gmail.com Dr. L. V. Talne (Coordinator) 9665829511 ycmou85150@gmail.com
	45.	85198	Netaji Subhash chandra Bose College Of Agriculture, Markhel A/P- Markhel, Nanded- Bidar Road Tal- Degloor, Dist-Nanded, ४३१७१८	Dr. R. S. Mule (Head) 9323407933 drrajmule@gmail.com Prof. A. A. Waghmode (Coordinator) 9665116571 ajinath63@gmail.com
	46.	85222	Mata Ratneshwari Sewabhawi Shikshan Sanstha, Zari Sanchalit Shri Guru Govindsinghji Mahavidyalala	Dr. Chilpimpare Anil Balajirao (Head) mrssnanded@gmail.com

			At- Zari, Post- Vishnupuri Tal- Loha, Dist-Nanded, ४३१६०६	Mr. Sachin Zari (Coordinator) 9923359777
	47.	85209	Krishi Vigyan Kendra, Sagroli At Post- Sagroli, Shardanagar Tal- Biloli, Dist-Nanded, ७३१७३१	Dr. Suresh Dhondopanth Kulkarni (Head) 9049388323 ssm.kvlearning@gmail.com
	48.	87139	Agriculture College, Selu A/P-Lokmangal Nagar, Raigad Corner, Parbhani Road Tal- Selu, Dist-Parbhani, ४३१५०३	Prof. S. S. Raut (Head) 8668244765 krushimahavidyalayaselu@gmail.com Prof. V. T. Lipne (Coordinator) 8007697263 vlipne@gmail.com

परिशिष्ट १ : उमेदवार / विद्यार्थी करारनामा

हा करार विद्यार्थी किंवा उमेदवार आणि यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ (यचममुवि) यांच्यामध्ये, विद्यार्थी / उमेदवार याने 'Accept' ह्या बटनावर क्लिक केल्यामुळे आपोआप अस्तित्वात आलेला आणि दोन्ही पक्षांना मान्य, कबूल आणि वैध असलेला मानण्यात येईल.

या करारनाम्यात 'उमेदवार' या संज्ञेचा वापर अशा व्यक्तींसाठी करण्यात आला आहे की जो यचममुविमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या शिक्षणक्रमात प्रवेश घेऊ इच्छितो आणि 'विद्यार्थी' या संज्ञेचा वापर अशा व्यक्तींसाठी करण्यात आलेला आहे, ज्या व्यक्तीने यचममुविमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या शिक्षणक्रमास विहित पद्धतीचा अवलंब करून प्रवेश घेतला आहे.

उमेदवार असे मान्य व कबूल करितो की,

१. त्याने माहितीपुस्तिका तसेच संगणक पडद्यावर उपलब्ध असलेल्या मजकुराचा, माहितीचा, सूचनांचा व्यवस्थित पद्धतीने अभ्यास केला आहे आणि त्यानुसार योग्य त्या कृती केल्या आहेत.
२. त्याने ही खात्री करून घेतलेली आहे की, त्याने निवडलेल्या शिक्षणक्रमास तो पात्र आहे आणि जर तो माहितीपुस्तिका आणि / किंवा संगणक पडद्यावर उपलब्ध माहितीप्रमाणे अपात्र ठरत असेल तर त्याचा प्रवेश ताबडतोब रद्द करण्यात येईल आणि त्याने विद्यापीठात भरलेले शुल्क त्यास आंशिक किंवा पूर्ण स्वरूपात परत मिळणार नाही.
३. त्याने त्यास अध्ययन साहित्य (पुस्तके) कोणत्या स्वरूपात (छापील पुस्तके, इ-बुक, मोबाईल ॲप, दृकश्राव्य फिती, ध्वनिफिती सीडीवर किंवा इंटरनेटवर उपलब्ध असलेला मजकूर) उपलब्ध होणार आहे याची माहिती माहितीपुस्तिकेच्या संबंधित भागातून मिळविली आहे. आणि सदर स्वरूपात अध्ययन साहित्य उपलब्ध होणार आहे याबाबत त्याचे कोणतेही आक्षेप नाहीत आणि तो यापुढे कधीही अध्ययन साहित्य माहितीपुस्तिकेत दिलेल्या स्वरूपापेक्षा वेगळ्या स्वरूपात मिळण्याची मागणी करणार नाही.
४. तो यचममुवि संदर्भातील कोणतीही तक्रार किंवा इतर कोणतेही निवेदन त्यास सादर करावयाचे असल्यास अशी तक्रार किंवा निवेदन तो यचममुवि मार्फत उपलब्ध असलेल्या संगणकीय प्रणालीचा (युजर आयडीचा) वापर करून करेल. अशी तक्रार किंवा निवेदन तो तक्रार किंवा निवेदनाचे उद्भवणाऱ्या कारणांच्या दिनांकाच्या तीस दिवसांच्या आत संगणकीय प्रणालीचा वापर करूनच करेल.
५. त्यास हे मान्य व कबूल आहे की, विद्यापीठाला शिक्षणक्रम राबविण्याच्या नियमांमध्ये, धोरणांमध्ये, अध्ययन साहित्यामध्ये, पाठ्यक्रमात बदल करण्याचा अधिकार आहे आणि अशा नियमांमधील, धोरणांमधील, अध्ययन साहित्यामधील, पाठ्यक्रमामधील बदल त्यास बंधनकारक असतील आणि याबाबत त्याची कोणतीही तक्रार असणार नाही.
६. तो शिक्षणक्रमाच्या कालावधीमध्ये विद्यापीठात नोंदविलेल्या त्याच्या भ्रणध्वनी क्रमांकात बदल करणार नाही.
७. त्यास हे मान्य व कबूल आहे की, त्याने नोंदणीच्या वेळेस विद्यापीठात सादर केलेल्या माहितीत बदल करणे (फोटोग्राफ, भ्रमणध्वनी क्रमांक, जन्मतारीख, पत्ता, इत्यादीसाठी) योग्य ते शुल्क आकारण्याचे अधिकार विद्यापीठाने राखून ठेवले आहेत.
८. त्यास हे मान्य व कबूल आहे की, जर विद्यापीठास शासनाकडून (शिष्यवृत्ती विद्यार्थ्यांसंदर्भात) त्याचे शुल्क प्राप्त झाले नाही तर अशा विद्यार्थ्यांना परीक्षा देण्यास मज्जाव करण्यात येईल आणि जर परीक्षा दिलेली असेल तर त्याचा निकाल तेव्हापर्यंत राखून ठेवण्यात येईल जेव्हापर्यंत त्याचे शुल्क विद्यापीठास प्राप्त होत नाही.
९. त्यास याचीही कल्पना आहे की, त्याच्याकडून कोणतीही असत्य, अपुरी माहिती दिली गेल्यास त्याचा प्रवेश रद्द करण्यात येईल आणि जर त्यास पदवी किंवा पदविका निर्गमित करण्यात आलेल्या असतील तर अशा प्रकारे असत्य, अपूर्ण माहिती मिळाल्याचे सिद्ध झाल्यानंतर त्याची पदवी, पदविका रद्दबातल करण्यात येईल.
१०. तो विद्यापीठाचे संकेतस्थळ (<https://ycmou.digitaluniversity.ac/> and <https://ycmou.ac.in/>) येथे नियमितपणे भेट देईल आणि तेथे देण्यात आलेल्या शैक्षणिक किंवा प्रशासकीय स्वरूपाच्या सूचनांचे (उदाहरणार्थ, परीक्षा हॉलतिकीट डाऊनलोड करणे आणि त्याची छपाई करणे) काटेकोरपणे पालन करेल.

तो विद्यापीठाच्या शिक्षणक्रमाचा अभ्यास अपेक्षित असलेल्या परिश्रम, शिस्त, प्रामाणिकपणे करेल. तसेच आपले वर्तन विद्यापीठाचा सुयोग्य विद्यार्थ्याप्रमाणे करेल आणि अशी कोणतीही कृती करणार नाही की जी विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यास शोभणार नाही.

परिशिष्ट १ :Candidate/Student Agreement at the time of Admission

This is an agreement between the student or candidate and the YCMOU which is entered into by virtue of the candidate for admission clicking on ‘**ACCEPT**’ button on the online admission portal at the time of admission to a program using online admission process. ‘

In this agreement the term “candidate” is used to mean the person who proposes to take admission to a program in YCMOU and the term “student” is used to mean a person who has been admitted to a program of the YCMOU after fulfilling all the conditions thereof.

The candidate undertakes that –

1. He has gone through the prospectus and the onscreen narrations or directions and has sincerely responded to the on-screen directions.
2. He has ensured that he is eligible to the program to which he proposes to take admission and that if it is found otherwise, (that is, if he is found not to be fulfilling the conditions of the eligibility at any time as per the rules mentioned in the prospectus or the on-line narrations) his admission will be summarily cancelled and the fees paid to the university will not be refunded in part or in full.
3. The information about the medium/mode of delivery of the Study Material (for example printed books, e-books, mobile app, audio/ video material available on internet or through CD/DVD, etc) has been duly studied by me in the relevant pages of the prospectus and I have no objection to the said mode of delivery. He shall not make any demands on the methods or medium of delivery other than that mentioned in the prospectus.
4. He shall make any representations to the YCMOU by logging on as a student in respect of any activities of grievances within a period of thirty days from the date of cause of the grievances or by an email to the university at the designated e-mail address.
5. He understands that the University reserves right to make changes in the rules or syllabi or learning material or any other policy matter as a matter of urgency and that such changes in the rules, syllabi or policy matters shall be binding and applicable on him and that he shall not make objections to such changes.
6. He shall not change his mobile number as registered with the University during the time of admission to the program.
7. He understands that the University shall levy charges on changes in profiles of the student, including the photograph, mobile number, date of birth, etc.
8. He understands that in case the University does not receive the fees from the Government (in case of Scholarship or Free-ship candidates), the student may be barred from taking examinations and his results shall not be declared till such time that the fees have been received.
9. He understands that any incorrect or incomplete information given by him is liable to cancellation of his admission or withdrawal of degree or diploma awarded to him as and when the university gets to know of such supply of incomplete or incorrect information.
10. He shall visit the University’s website (ycmou.ac.in) regularly and undertake necessary steps for academic and administrative purposes as expected from him including downloading of the examination hall ticket and printing the same.
11. He shall undertake studies of the academic program with necessary industry, discipline, honesty and conduct himself with due dignity and shall do nothing which is unbecoming of a student of the YCMOU.

परिशिष्ट २ : गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजना नियमावली

१. नाव : गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजना

२. व्याप्ती

- २.१ सदरची गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजना यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या एकावर्षापेक्षा अधिक कालावधीच्या सर्वशिक्षणक्रमांच्या विद्यार्थ्यांना लागू राहिल.
- २.२ अंध, अपंग, मूकबधिर, कर्णबधिर विद्यार्थ्यांसाठी सवलत व्यवस्थापन मंडळाने घेतलेल्या निर्णयान्वये देय राहिल.
- २.३ आर्थिक दुर्बल घटकातील विद्यार्थ्यांसाठी सदर योजना लागू असेल.

३. पात्रतेचे निकष

- ३.१ गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजनेचा लाभ मिळण्यासाठी कुटुंबाच्या वार्षिक उत्पन्नाची कमाल मर्यादा रु. १,००,०००/- राहिल.
- ३.२ तहसिलदाराचे मूळ उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र मागील वित्तीय वर्षाचे असावे.
- ३.३ सदर योजनेचा लाभ देताना संबंधित विद्यार्थी / विद्यार्थिनी मागील शैक्षणिक वर्षाच्या अंतिम परीक्षेत उत्तीर्ण असणे आवश्यक राहिल.
- ३.४ गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजनेसाठी विद्यार्थ्याने मागील वर्षी योजनेचा लाभ घेतला असेल तर सदर विद्यार्थी सर्व विषयांत उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे.
- ३.५ सदर योजनेसाठी पात्र ठरलेल्या विद्यार्थी / विद्यार्थिनीने त्याला ज्या शैक्षणिक वर्षासाठी योजनेचा लाभ मंजूर करण्यात आला तो अभ्यासक्रम त्याने / तिने यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या मान्यताप्राप्त अभ्यासकेंद्रातून पूर्ण करणे आवश्यक आहे. अभ्यासक्रमाचे वर्ष पूर्ण होण्यापूर्वी संबंधित विद्यार्थ्याचा प्रवेश कोणत्याही कारणास्तव रद्द झाल्यास विद्यापीठाने प्रदान केलेली रक्कम वप्रमाणपत्र विद्यापीठास परत करण्याची जबाबदारी संबंधित विद्यार्थी, अभ्यासकेंद्र व विभागीय केंद्र यांची राहिल.
- ३.६ राज्य शासन / केंद्र शासन यांच्याकडे शिष्यवृत्ती मिळण्यासाठी अर्ज केलेल्या विद्यार्थ्यांना सदर योजनेचा लाभ देय नाही.
- ३.७ रु. ३,०००/- पेक्षा कमी फी असलेल्या शिक्षणक्रमाकरिता ही योजना लागू नाही.

४. योजनेची गुणांची निकष पद्धत

४.१ विद्यार्थी शहरी भागातील असल्यास	१ गुण
४.२ विद्यार्थी ग्रामीण भागातील असल्यास	२ गुण
४.३ विद्यार्थी अतिदुर्गम भागातील असल्यास	३ गुण
४.४ प्रकल्पग्रस्त असल्यास	२ गुण
४.५ खेळाडू असल्यास (विभागीय / राज्य पातळी)	४ गुण
४.६ उत्पन्न मर्यादा रु. ३५०००/- पर्यंत	३ गुण
४.७ उत्पन्न मर्यादा रु. ७००००/- पर्यंत	२ गुण
४.८ उत्पन्न मर्यादा रु. १,००,०००/- पर्यंत	१ गुण

५. अनुज्ञेय रक्कम

- ५.१ अनुज्ञेय रक्कम या योजनेसाठी निश्चित केलेल्या निकषांनुसार प्राप्त गुणांच्या आधारे व शिक्षणक्रम पातळीनिहाय ठरविलेल्या रकमेच्या आधारे निश्चित केली जाईल.
- ५.२ पदविका शिक्षणक्रम : रु. ३,०००/- किंवा शिक्षणक्रमाचे शुल्क यापैकी जे कमी असेल ती रक्कम
- ५.३ पदवी शिक्षणक्रम : रु. ५,०००/- किंवा शिक्षणक्रमाचे शुल्क यापैकी जे कमी असेल ती रक्कम
- ५.४ पोस्ट ग्रॅज्युएट डिप्लोमा शिक्षणक्रम : रु. ५,०००/- किंवा शिक्षणक्रमाचे शुल्क यापैकी जे कमी असेल ती रक्कम
- ५.५ पदव्युत्तर पदवी शिक्षणक्रम : रु. ७,०००/- किंवा शिक्षणक्रमाचे शुल्क यापैकी जे कमी असेल ती रक्कम

५.६ गरीब विद्यार्थी साहाय्य निधी योजनेकरिता अर्थसंकल्पातील अंदाजपत्रकीय तरतूद आरक्षण विभागातर्फे त्या-त्या शैक्षणिक वर्षात करण्यात येईल.

५.७ अनुज्ञेय रक्कम उदाहरण दाखल तक्ता :

अ.क्र.	किमानगुण	अनुज्ञेय रकमेचे प्रमाण %	डिप्लोमा	पदवी / पोस्ट ग्रॅज्युएट डिप्लोमा	पोस्ट ग्रॅज्युएट डिग्री
			रु. ३०००/-	रु. ५०००/-	रु. ७०००/-
१.	०२	३०	९००	१५००	२१००
२.	३ ते ५	५०	१५००	२५००	३५००
३.	६ च्या पुढे	१००	३०००	५०००	७०००

६. गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजनेअंतर्गत मदत मिळण्यासाठी अर्ज सादर करण्याची पद्धत

- ६.१ गरीब विद्यार्थी साहाय्य निधी योजनेचा विहित नमुन्यातील अर्ज व आवश्यक सहपत्रे जोडून अभ्यासकेंद्राकडे दिलेल्या मुदतीत सादरकरणे आवश्यक राहिल.
- ६.२ विद्यार्थ्याने सादर केलेल्या विहित नमुन्यातील अर्जावर अभ्यासकेंद्र प्रमुख / संयोजक यांचा सही व शिक्का असणे बंधनकारक राहिल.
- ६.३ अर्जातील प्रतिज्ञापत्रावर विद्यार्थ्यांची सही व राष्ट्रीयीकृत बँकेचा तपशील म्हणजे बँकेचे नाव शाखा, खाते क्रमांक, आय एफ एस सी (IFSC) कोड या बाबी नोंदवणे आवश्यक आहे.
- ६.४ मागील वर्षी सदर योजनेचा लाभ घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी मागील वर्षीच्या गुणपत्रिकेची छायांकित प्रत जोडली आहे काय तसेच ते मागील वर्षाच्या परीक्षेत उत्तीर्ण आहेत काहे अभ्यासकेंद्र प्रमुखांनी पहावे.
- ६.५ अभ्यासकेंद्र प्रमुखांनी विद्यार्थ्यांकडून अर्ज निर्धारित मुदतीत भरून घेऊन विभागीय केंद्रांकडे सादर करावेत.
- ६.६ अभ्यासकेंद्राने विभागीय केंद्राकडे सादर केलेल्या अर्जाची छाननी वरील निकषांच्या आधारे विभागीय केंद्राने करावी. तसेच विद्यापीठाने दिलेल्या विहित नमुन्यातील माहिती Excel Sheet मध्ये करीव Hard Copy/ Soft Copy मध्ये तयार करावी.
- ६.७ शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ मध्ये प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना पूर्वीच्याच नियमाप्रमाणे गरीब विद्यार्थी साहाय्य प्रदान करण्यात येईल.
- ६.८ शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ पासून प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना नवीन नियमांच्या आधारे गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजनेची रक्कम प्रदान करण्यात येईल.
- ६.९ प्रत्येक शैक्षणिक वर्षात दिनांक १५ ऑक्टोबरपर्यंत अभ्यासकेंद्रांनी गरीब विद्यार्थी साहाय्य योजनेचे अर्ज जमा करावेत व विभागीय केंद्रांनी दिनांक १५ नोव्हेंबरपर्यंत सदरचे अर्ज व तक्त्यातील माहिती सहायक कुलसचिव, नोंदणी कक्ष यांच्याकडे सादर करावी.
- ६.१० पात्र विद्यार्थ्यांना सदर योजनेचा लाभ मंजूर केल्याबाबतची अंतिम यादी जानेवारीमध्ये विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर जाहीर केली जाईल.

परिशिष्ट ३ : University Grants Commission Resolution (2004)

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग,
बहादुरशाह जाफर मार्ग,
नई दिल्ली-110 002
UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
BAHADURSHAH ZAFAR MARG
NEW DELHI-110002

F1-52/2000(CPP-II)
The Registrar / Director
Of all the Indian Universities
(Deemed, State, Central Universities /
Institutions of National importance)

5 MAY 2004

Subject : Recognition of Degrees awarded by Open Universities.

Sir/Madam,

There are a number of open Universities in the country offering various degrees/diploma through the mode of non-formal education. **The Open Universities have been established in the country by an Act of Parliament or State Legislature in accordance with the provisions contained in Section 2(f) of University Grants Commission Act, 1956. These universities are, therefore, empowered to award degrees in terms of Section 22(1) of the UGC Act, 1956.**

A circular was earlier issued vide UGC letter N.F.1-8/92(CPP) dated February, 1992 mentioning that the Certificate, Diplomas and Degrees awarded by Indira Gandhi National Open University are to be treated equivalent to the corresponding awards of the Universities in the country.

Attention is further invited to UGC circular No.F1-25/93(CPP-II) dated 28th July, 1993 (copy enclosed) for recognition of degrees and diplomas as well as transfer of credit for courses successfully completed by students between the two types of universities so that the mobility of students from Open University stream to traditional Universities is ensured without any difficulty.

The UGC has specified the nomenclature of degrees under Section 22(3) of the UGC Act, 1956 to ensure mandatory requirements viz. minimum essential academic inputs required for awarding such degrees. A copy of Gazette Notification regarding specification of degrees issued vide No.1-52/97(CPPII) dated 31st January 2004 is enclosed. The details are also given in UGC Web site : www.ugc.ac.in

May, I therefore request you to treat the Degrees / Diploma / Certificates awarded by the Open Universities in conformity with the UGC notification on Specification of Degrees as equivalent to the corresponding awards of the traditional Universities in the country.

Yours faithfully

(Dr. Mrs. Pankaj Mittal)
Joint Secretary.

Encl.: As Above

Copy to :

1. The Secretary, Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Secondary Education and Higher Education, Shastri Bhavan, New Delhi-110001.
2. The Secretary, All India Council for Technical Education, I.G. Sports Complex, Indraprastha Estate, New Delhi
3. The Secretary, Association of Indian Universities (AIU), 16, Comrade Inderjit Gupta Marg, New Delhi -110002.
4. The Secretary, National Council for Teacher Education, I.G. Stadium, I. P. Estate, New Delhi-110002.
5. The Director of Distance Education Council, IGNOU Campus, Maidan Garhi, New Delhi-110068.
6. The Vice-Chancellor, Indira Gandhi National Open University, Maidan Garhi, New Delhi-110068.
7. The Vice-Chancellor, Dr. B. R. Ambedkar Open University, Road, No. 46, Jubilee Hills, Hyderabad (AP)
8. The Vice-Chancellor, Nalanda Open University, West Gandhi Maidan, Patna-800001 (Bihar)
9. The Vice-Chancellor, Dr. Babasaheb Ambedkar Open University, Shahigaug, Ahmedabad-380003 (Gujarat)
10. The Vice-Chancellor, Karnataka State Open University, Manasagangotri, Mysore-570006 (Karnataka)
11. The Vice-Chancellor, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik-422222 (Maharashtra)
12. The Vice-Chancellor, Kota Open University, Vardhaman Mahaveer Open University, Kota-324010 (Rajasthan)
13. The Vice-Chancellor, Netaji Subhash Open University, Kolkata-700020 (West Bengal)
14. The Vice-Chancellor, Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal-462016 (M.P.)

(V.K. Jaiswal)
Under Secretary

परिशिष्ट ४: G. R. of Equivalency and Approval of State Govt of Maharashtra for Degree's and Diploma's of Open Universities

**मुक्त विद्यापीठाच्या पदव्यांना
समकक्षता वशासनमान्यता**

(१) अन्य विद्यापीठांच्या पदवीशी समकक्षता

मा. शिक्षण संचालक (उच्च शिक्षण) महाराष्ट्र राज्य यांच्या पत्र क्र. समक (उ. शि.)/१०९४/३२८६१/मवि-१, दि. ३० ऑक्टोबर १९९५ च्या पत्रान्वये 'केंद्रीय किंवा राज्य विधिमंडळाने अधिनियमाद्वारे भारतातील विद्यापीठाने दिलेली पदवी/पदविका आणि संसदेने अधिनियमाद्वारे इतर शैक्षणिक संस्था प्रस्तावित केलेल्या आहेत किंवा विद्यापीठ अनुदान आयोग अधिनियम (१९५६) मधील कलम क्र. ३ अन्वये मानीव विद्यापीठे घोषित केली आहेत अशांच्या बाबतीत पदवी किंवा पदविका मान्यता देण्याबाबतचे औपचारिक आदेश विद्यापीठाने काढण्याची आवश्यकता नाही'.

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ हे महाराष्ट्र राज्याच्या विधिमंडळाने अधिनियमाद्वारे (कायदा क्र. २०/१९८९) स्थापन केलेले विद्यापीठ असून त्यास विद्यापीठ अनुदान आयोगाचीही मान्यता आहे. त्यामुळे या विद्यापीठाची पदवी इतर विद्यापीठांच्या पदवीशी समकक्ष आहे.

(२) विद्यापीठ अनुदान आयोगाची मान्यता

विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली यांनी त्यांचे पत्र क्र. F/S-15/89 (CPP-I) दि. ८ डिसेंबर १९९२ नुसार विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या १९५६ च्या कायद्यातील कलम १२-बी अन्वये यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठास मान्यता दिली आहे.

(३) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची मान्यता

उपसचिव व परीक्षा नियंत्रक, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई यांच्या पत्र क्र. १४७७ (१७/१९९४/कक्ष) दि. १७ फेब्रुवारी १९९४ च्या पत्रातील मान्यतेसंबंधीचा मजकूर - 'यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ हे संविधिमान्य (Statutory) असल्यामुळे आपल्या विद्यापीठाच्या पदवीधर विद्यार्थ्यांकडून आलेले अर्ज देखील इतर मान्यताप्राप्त विद्यापीठांच्या पदवीधर उमेदवारांकडून आलेल्या अर्जाप्रमाणेच आयोगाकडून विचारात घेतले जातील.

**मुक्त विद्यापीठाच्या पदवी/पदविकांना
महाराष्ट्र शासन मान्यता**

विद्यापीठ अनुदान आयोगाने मान्यता दिलेली विद्यापीठे राज्य सेवेतील पदासाठी पदवी/पदविकास मान्यता

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

शासन निर्णय : क्रमांक आरजीडी-१३९४/प्र.क्र. २१/९४/१३, मंत्रालय, मुंबई ४०००३२, दिनांक ८ मार्च १९९५

वाचा : (१) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्रमांक आरजीडी-१०६१/१८९६७/१९४ - जे दिनांक २१ ऑगस्ट १९६९

शासन निर्णय :

महाराष्ट्र लोक सेवा आयोगाशी विचार विनिमय करून उपरोक्त दिनांक २१ ऑगस्ट १९६९ च्या आदेशाद्वारे असा निर्णय घेण्यात आला होता की, केंद्र अथवा राज्य विधिमंडळाच्या अधिनियमाद्वारे स्थापित झालेली विद्यापीठे, संसदेच्या अधिनियमाद्वारे स्थापन झालेल्या इतर शैक्षणिक संस्था, किंवा विद्यापीठ अनुदान आयोग अधिनियम, १९५६ च्या अंतर्गत भाग ३ अन्वये जाहीर झालेली मानवी विद्यापीठे यांनी प्रदान केलेल्या पदव्या / पदविका तसेच भारतीय वैद्यकीय मंडळ अधिनियम, १९५६ च्या परिशिष्टांमध्ये अंतर्भूत केलेल्या वैद्यकीय व संलग्न विषयामधील पदव्या यांना शासकीय महाविद्यालयातील अध्यापकीय पदे वगळता, राज्यातील सेवा व पदांवरील भरतीसाठी आपोआप मान्यता प्राप्त झाली असल्याचे समजण्यात यावे.

(२) सदर आदेशासोबत विद्यापीठ अनुदान आयोगाने मान्यता दिलेल्या वैधानिक विद्यापीठे व संस्थांची यादी जोडण्यात आली होती. आयोग मान्यताप्राप्त विद्यापीठे व संस्था यांची अद्ययावत यादी आता या आदेशासोबत जोडण्यात आली आहे. शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक आरजीडी - १०६१/१८९६७/ १९४/जे दिनांक २१ ऑगस्ट १९६९ मध्ये नमूद केलेल्या आणि वर परिच्छद १ मध्ये उद्धृत केलेल्या हेतूसाठी सदर सर्व विद्यापीठे/संस्था यांनी प्रदान केलेल्या पदवी/पदविकांना आपोआप मान्यता देण्यात आल्याचे समजण्यात यावे.

महाराष्ट्रचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

दा. र. राणे

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति, (१) राज्यपालांचे सचिव

(२) मुख्य मंत्र्यांचे सचिव

(३) सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई

(४) महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई

(५) महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, मुंबई

(६) निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई

(७) अभिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई

(८) प्रबंधक, उच्च न्यायालय (मूळ न्याय शाखा), मुंबई

(९) प्रबंधक, उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई

(१०) प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई

(११) सर्व मंत्रालयीन शिक्षण

(१२) मंत्रालयीन विभागांच्या नियंत्रणाच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख

(१३) अवर सचिव, भारत सरकार, शिक्षण मंत्रालय, नवी दिल्ली

(१४) निवड नस्ती

वाचा : महाराष्ट्र शासनाच्या उपरोक्त शासन निर्णय क्रमांक आर.जी.डी. १३९४/प्र.क्र.२१/९४/१३ मंत्रालय, मुंबई दिनांक ८ मार्च १९९५ च्या सोबत जोडलेल्या यादीमध्ये यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक यांची अनुक्रमांक १४६ वर नोंद करण्यात आलेली आहे.

परिशिष्ट 5: G.R. of equivalency to 10th and 12th

यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक व
राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था, नवी दिल्ली यांची
प्रमाणपत्रे शासनसेवेसाठी समकक्ष म्हणून विचारात घेण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : आरजीडी-1511/प्र.क्र.89/13,
मंत्रालय, विस्तार इमारत, मुंबई-400032
दिनांक : 20 मे, 2011.

वाचा:

- १) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक : आरजीडी-१३९८/प्र.क्र.६७/९८/१३, दिनांक १० डिसेंबर, १९९८.
- २) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक : आरजीडी-१३०५/प्र.क्र.२४/२००५/१३, दिनांक १२ डिसेंबर, २००६.

शासन निर्णय :

यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक येथून प्राप्त केलेली शैक्षणिक अर्हता शासकीय सेवेतील नियुक्तीसाठी ग्राह्य धरण्याबाबतसर्वसाधारण सूचना निर्गमित करण्याचे निदेश मा. महाराष्ट्र प्रशासकीयन्यायाधीकरण, मुंबई यांनी श्री. राजेंद्र घुणकीकर विरुद्ध महाराष्ट्र शासन (मूळअर्ज क्र. ६७०/२००८) वर दिले आहेत. त्यावर, शासनाने घेतलेल्या निर्णयानुसार यासंदर्भात खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

१. “ज्या पदांच्या सेवाप्रवेश नियमात १० वी/१२ वी (माध्यमिक/उच्च माध्यमिक) परीक्षा उत्तीर्ण असणे अशी किमान अर्हता विहित केलेली असेल त्या बाबतीत, महाराष्ट्र राज्य शिक्षण मंडळाची माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शालांत परीक्षा उत्तीर्ण नसलेला मात्र, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठाची पूर्व परीक्षा उत्तीर्ण होऊन पदवी परीक्षेचे प्रथम वर्ष उत्तीर्ण झालेला वा यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठातून पदवी धारण केलेला उमेदवार पात्र समजण्यात यावा.”
२. बृहन्मुंबईतील लिपिक-टंकलेखक पदावरील नियुक्तीसाठी विहित करण्यात आलेल्या सेवाप्रवेशनियमातील २ (इ) मध्ये “महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक मंडळाने नियंत्रित केलेली माध्यमिकशालांत प्रमाणपत्र परीक्षा आणि या परीक्षेस समकक्ष घोषित केलेल्या इतर परीक्षा अंतर्भूत असल्याचे नमूद केले आहे.” तसेच, उमेदवारांकडे महाराष्ट्र राज्यातील अधिवास प्रमाणपत्र असणेही आवश्यक आहे. राष्ट्रीय मुक्त विद्यालयशिक्षण संस्थान, नवी दिल्ली या विद्यालयाची माध्यमिक शालांत परीक्षा उत्तीर्ण केलेल्या एका उमेदवाराने महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकारणाकडे दाखल केलेल्या प्रकरणात (मूळ अर्जक्रमांक २०४/२०१०) राज्य शासनाने लवकरात लवकर निर्णय घ्यावा, असे आदेश दिले आहेत. केंद्रशासनाने कायद्यान्वये स्थापन केलेल्या राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था, नवी दिल्ली (National Institution of Open Schooling, New Delhi) या विद्यालयाची माध्यमिक शालांत परीक्षा (किमान ५ विषयांसह) उत्तीर्ण केलेल्या उमेदवारांना शालेय शिक्षण विभागाने अकरावी प्रवेशासाठी पात्र ठरविले आहे. मात्र, शासन सेवेतील नियुक्तीसंदर्भात समकक्षतेबाबत कोणतेही आदेश नाहीत. केंद्रीय मनुष्यबळ विकासमंत्रालयाने सर्व राज्यांना, राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था, नवी दिल्ली (National Institution of Open Schooling, New Delhi) यांच्याकडून दिली जाणारी प्रमाणपत्रे उच्च शिक्षण व नोकरीसाठी (Employment) ग्राह्य (समकक्ष) धरण्याबाबत कळविले आहे. ही बाब विचारात घेऊन, राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय शिक्षण संस्था, नवी दिल्ली यांच्यामार्फत माध्यमिक शालांत परीक्षेबाबत दिलेले प्रमाणपत्र, माध्यमिकशालांत परीक्षा अशी अर्हता असलेल्या पदांवर नियुक्तीसाठी ग्राह्य धरण्याची बाब देखील शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यावर, शासनाने घेतलेल्या निर्णयानुसार यासंदर्भात खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत “राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय संस्था, नवी दिल्ली यांची (मराठी व इंग्रजीसह किमान ५ विषयांसह) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या व सदर प्रमाणपत्र (Secondary School Examination Certificate) धारण करणाऱ्या उमेदवारांनी, राज्य शासन सेवेमध्ये ज्या ज्या ठिकाणी माध्यमिकशालांत प्रमाणपत्र परीक्षा उत्तीर्ण अशी अर्हता विहित केली असेल त्या त्या ठिकाणी शासन सेवेसाठी शालांत परीक्षा समकक्ष पात्रता आपोआप धारण केली आहे असे समजण्यात यावे.”
३. त्यानुसार, सर्व नियुक्ती प्राधिकारी यांनी कार्यवाही करावी हे आदेश या आदेशाच्या दिनांकापासून तात्काळ अंमलात येतील.
४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०११०५२०१३५१०४००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(बा. वि. निकम)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

परिशिष्ट 6: एकापेक्षा अधिक शिक्षणक्रमांना प्रवेश

DISTANCE EDUCATION COUNCIL
INDIRA GANDHI NATIONAL OPEN UNIVERSITY

15983-16229

F.No.DEC/Notification/40.5.1.5/2012

Dated:01.11.2012

NOTIFICATION

Sub: Policy on pursuing two or more programmes simultaneously in various combinations - regarding.

The Distance Education Council in its 40th meeting held on 08.06.2012 has decided on the policy on pursuing two or more programmes simultaneously in various combinations. Two degree programmes cannot be allowed to be pursued simultaneously. However, a student can pursue two programmes simultaneously through distance or combination of distance and regular modes from the same or different University(ies)/ Institution(s) in various combinations, viz.,

1. One Degree and one Diploma/Post Graduate Diploma/Certificate
2. One Post Graduate Diploma and one Diploma/Certificate
3. One Diploma and one Certificate
4. Two Post Graduate Diplomas
5. Two Diplomas
6. Two Certificates

This is for information and adherence by all concerned.

(DIRECTOR)

To

VCs of all SOUs/ Heads of DEIs

3. The Registrar
YCMOU
Dnyanagangotri, Near Gangapur Dam
Nashik-422 222,
MAHARASHTRA

परिशिष्ट ७: विद्यापीठ अनुदान आयोग (युजीसी) मान्यता पत्र

Appendix - 7 : Letter of Recognition from UGC

APPENDIX 1	
APPENDIX 1.1 : LETTER OF RECOGNITION FROM UGC	
UNIVERSITY GRANTS COMMISSION BAHADUR SHAH ZAFAR MARG NEW DELHI-110002.	
NO. F.5-15/89 (OPP-I)	December, 1992
The Secretary Govt. of Maharashtra Higher and Technical Education and Employment Deptt. Mantralaya Annex Bombay- 400032.	
Sub : Recognition of Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik for Central assistance under Section 12-B of the UGC Act, 1956.	
Sir,	
With reference to the correspondence resting with your letter No. MOJ/ 63003 (241/92) UNI dated 11 th November, 1992 on the above subject, I am to say that the University Grants Commission has agreed to declare the Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University Nashik established under Maharashtra State Act No. XX of 1989, fit to receive Central assistance for all purposes including Institutional development in terms of the rules framed under Section 12-B of the UGC Act, 1956.	
The receipt of the letter may please be acknowledged.	
Yours faithfully,	
Sd/xxx (I J GUPTA) JOINT SECRETARY	
Copy to: -	
1. The Vice - Chancellor, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik-422005.	
2. Secretary to the Govt. of India, Ministry of Human Resource Development (Deptt. of Education) New Delhi.	
3. The Registrar, Indira Gandhi National Open University, Maidan Garhi, New Delhi- 110068.	
4. The Secretary, Association of Indian Universities, 16, Kotla Marg, New Delhi- 110002.	
5. Desk Officer (Meeting) / S.O. FD-III/S.O. SU-II/S.O.-I, Stat, U.G.C. New Delhi.	
6. All Officers /Sections, UGC New Delhi.	
Sd/- (D. D. Mehta) SECTION OFFICER	

परिशिष्ट 8: विद्यार्थी सहायता आणि विद्यार्थी कल्याण योजना

■ विद्यार्थी सहायता

अल्प उत्पन्न गटातल्या हुशार विद्यार्थ्यांसाठी विद्यार्थी साहाय्य योजना विद्यापीठातर्फे राबविली जाते. त्यासाठी विद्यापीठाने १५ लाखांची तरतूद केली आहे. या योजनेखाली आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेल्या शिक्षणक्रमासाठी असलेल्या शुल्कात सवलत देण्यात येते. त्यासाठी विद्यापीठाने विहित नमुना विकसित केला असून योग्य पात्रताधारक विद्यार्थ्यांना प्रवेश शुल्कात सवलत देण्यात येते.

■ विद्यार्थी कल्याण योजना

विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी दरवर्षी क्रीडा व युवक महोत्सवांचे आयोजन करण्यात येते. आंतरविद्यापीठीय महोत्सवातही मुक्त विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांना भाग घेता येतो.

■ क्रीडा महोत्सव

विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांना खेळाचे मैदान मिळावे म्हणून विद्यापीठाने विभागीय व विद्यापीठ पातळीवर क्रीडा स्पर्धा सुरू केल्या आहेत. यातून खेळाडूंना राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील क्रीडा स्पर्धेत भाग घेता येतो. मा. राज्यपालांच्या कार्यालयाकडून आयोजित केल्या जाणाऱ्या आंतरविद्यापीठीय अश्वमेध व ए. आय. यू. च्या क्रीडास्पर्धेतही खेळाडूंना भाग घेता येतो.

■ युवक महोत्सव

विद्यापीठाच्या कलावंत विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कलागुणांचे प्रदर्शन करता यावे म्हणून विद्यापीठाने विभागीय व केंद्रीय स्तरावर युवक महोत्सव सुरू केला आहे. यात वक्तृत्व स्पर्धा, एकांकिका, नृत्य संगीत, गायन यांसारख्या स्पर्धा घेण्यात येतात. मा. राज्यपालांच्या कार्यालयाकडून आयोजित केल्या जाणाऱ्या इंद्रधनुष्य व ए.आय.यू. (भारतीय विद्यापीठ संघ)

यांच्यातर्फे घेण्यात येणाऱ्या राष्ट्रीय युवक महोत्सवात कलावंत विद्यार्थ्यांना सहभाग घेता येतो.

■ आविष्कार

विद्यापीठ स्तरावरील विद्यार्थ्यांमधील संशोधन प्रवृत्तीला प्रोत्साहन देण्यासाठी मा. राज्यपाल यांच्या कार्यालयातर्फे दरवर्षी आविष्कार ही संशोधनात्मक स्पर्धा घेण्यात येते. या आंतरविद्यापीठीय संशोधन महोत्सवातही मुक्त विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांना भाग घेता येतो.

■ संवाद पत्रिका

राज्यभर पसरलेल्या मुक्त विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांशी संपर्क साधण्यासाठी मुक्त विद्यापीठ संवादपत्रिका हे मासिक प्रकाशित केले जाते. विद्यार्थ्यांना उपयुक्त माहिती लेख, सूचना यांचा यात समावेश असतो. अध्ययनार्थ्यांमधील अभ्यासाची प्रेरणा व दूरशिक्षणाबाबत जागरूकता वाढविण्याचे कार्य ही पत्रिका करत असते. सदर संवाद पत्रिका वेबसाईटवर वाचण्यासाठी उपलब्ध असेल.

■ राष्ट्रीय सेवा योजना

पारंपरिक विद्यापीठांप्रमाणेच मुक्त विद्यापीठाच्या १५०० विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय सेवा योजना सुरू करण्यात आली आहे.

खालील संवर्गातील विद्यार्थ्यांना शुल्कात सवलत दिली जाते.

(१) अंध, अपंग, मुक-बधिर, कर्णबधिर विद्यार्थी (पाहा परिशिष्ट ३).

(२) विद्यापीठातील नियमित वेतनश्रेणीत कार्यरत सेवक व त्यांचे परिवारजन (स्वतः, पत्नी/पती, दोन पेक्षा अधिक नाही इतके अवलंबून असलेले अपत्य).

(३) मागासवर्गीय (शासनाच्या नियमाच्या अधीन) विद्यार्थी.

वरील संवर्गातील उमेदवारांनी संपूर्ण शिक्षणक्रम शुल्क भरून प्रवेश घ्यावा. त्यानंतर विद्यापीठ / शासनाच्या नियमाप्रमाणे शुल्कसवलतीची प्रक्रिया पूर्ण करावी. विद्यापीठ / शासनाच्या नियमाप्रमाणे शुल्काचा परतावा संबंधितांना देण्यात येईल.

परिशिष्ट ९. संपर्कसत्र आराखडा

ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य शिक्षणक्रम संपर्कसत्र वेळापत्रक (C133)

संपर्क सत्र क्र.	दिनांक	वार	वेळ	संपर्कसत्र
	०५/०७/२०२५	शनिवार	बौद्धिक	प्रथम संपर्क सत्राचे उद्घाटन आपल्या परिसरातील मान्यवरांच्या हस्ते, अभ्यासकेंद्र फलकाचे उद्घाटन मुक्त विद्यापीठ म्हणजे काय? याविषयी माहिती देणे. मुक्त शिक्षण पद्धत, पारंपारिक आणि मुक्त शिक्षणपद्धतीतील फरक, परीक्षा पद्धत, संपर्कसत्र म्हणजे काय? याविषयी माहिती देणे, आयोजक आणि विद्यार्थ्यांना संपर्कसत्र आराखड्याचे वितरण इ. बुक डाऊनलोड करण्याबाबत मार्गदर्शन (एकापेक्षा अधिक शिक्षणक्रम असल्यास प्रथम संपर्कसत्र सगळ्यांसाठी समान असेल)
०१	०६/०७/२०२५	रविवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	ग्रामरोजगार सेवक कौशल्य शिक्षणक्रम उद्घाटन
०२	१२/०७/२०२५	शनिवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक) १२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	मनरेगा कायदा, अंमलबजावणी रोहयो कायदा नरेगा वेबसाईट बघणे
०३	१३/०७/२०२५	रविवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक) १२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	मनरेगाची वैशिष्ट्ये, रोहयो अधिनियम मनरेगा अधिनियम, मजूर हक्क व मजूर कल्याण सुविधा एका ग्रामपंचायत मध्ये जाऊन बघणे
०४	१९/०७/२०२५	शनिवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	मनरेगा स्वरूप आणि मनरेगा रोहयो पेक्षा लेखा परिक्षण
०५	२०/०७/२०२५	रविवार	१२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	ग्रामपंचायत कार्यालयास भेट
०६	२६/०७/२०२५	शनिवार	१२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	GEO मनरेगा App
०७	२७/०७/२०२५	रविवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	अंतर्गत चाचणी परीक्षा
०८	०२/०८/२०२५	शनिवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	ग्रामरोजगार सेवक मानधन आणि आचारसंहिता, ग्रामविकासात ग्रामरोजगार सेवकाची भूमिका
०९	०३/०८/२०२५	रविवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक) १२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	५ MIS तोंड ओळख ग्रामपंचायत कार्यालयास भेट
१०	०९/०८/२०२५	शनिवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	अंतर्गत चाचणी परीक्षा

११	१०/०८/२०२५	रविवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	गावविकास आराखडा,
१२	१६/०८/२०२५	शनिवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	मजूर सभा व मजूर अंदाजपत्रक, गावाचे जल अंदाजपत्रक
१३	१७/०८/२०२५	रविवार	१२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	एका गावात शिवार फेरीचे आयोजन करणे
१४	२३/०८/२०२५	शनिवार	१२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	पंचायत समिती कार्यालयास भेट
१५	२४/०८/२०२५	रविवार	१२.३० ते २.०० (प्रात्यक्षिक)	नरेगा कामास भेट व त्यावर अहवाल लेखन
१६	३०/०८/२०२५	शनिवार	११.०० ते १२.३० (बौद्धिक)	अंतर्गत चाचणी परीक्षा
१७	३१/०८/२०२५	रविवार		अंतर्गत चाचणी परीक्षा बौद्धिक २० गुण

आयोजित संपर्कसत्राच्या दिवशी शासकीय सुट्टी किंवा सन आल्यास तो अभ्यासक्रम पुढील संपर्कसत्राच्या दिवशी पूर्ण करून घेणे

परिशिष्ट १०. अंतिमपरीक्षा : प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

वेळ : ३ तास

गुण ८०

सर्वसाधारण सूचना

१. सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
२. प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर स्वतंत्र पृष्ठावर लिहावे.
३. प्रत्येक उप-प्रश्न पाच गुणांचा आहे.
४. प्रत्येक उप-प्रश्नाचे उत्तर ७५-१०० शब्दांत लिहा.

प्रश्न १. खालीलपैकी कोणतेही चार उप-प्रश्न सोडवा.

(गुण २०)

- (अ) _____
- (ब) _____
- (क) _____
- (ड) _____
- (इ) _____

प्रश्न २. खालीलपैकी कोणतेही चार उप-प्रश्न सोडवा.

(गुण २०)

- (अ) _____
- (ब) _____
- (क) _____
- (ड) _____
- (इ) _____

प्रश्न ३. खालीलपैकी कोणतेही चार उप-प्रश्न सोडवा.

(गुण २०)

- (अ) _____
- (ब) _____
- (क) _____
- (ड) _____
- (इ) _____

प्रश्न ४. खालीलपैकी कोणतेही चार उप-प्रश्न सोडवा.

(गुण २०)

- (अ) _____
- (ब) _____
- (क) _____
- (ड) _____
- (इ) _____
